

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
INSTITUT MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Mládež a volný čas

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
Doc. PhDr. František Vízdal, CSc.

Vypracoval:
Petr Krčál

Brno 2006

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Mládež a volný čas“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu literatury, která je v práci uvedena.

.....

Petr Krčál

Poděkování

Děkuji panu doc. PhDr. Františku Vízdalovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc a za cenné rady, které mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Dále děkuji náměstkovi ministra obrany ing. Martinu Bělčíkovi za pomoc při konkretizaci některých dílčích kapitol mé bakalářské práce.

Také bych chtěl poděkovat své manželce, dětem, rodičům a celé rodině za morální podporu, kterou mi poskytli při zpracování mé bakalářské práce.

Brno, říjen 2006

Petr Krčál

OBSAH

ÚVOD	6
1. Výchova a volný čas	8
1.1 Výchova	9
1.1.1 Druhy výchovy	10
1.1.2 Formy a metody výchovy	12
1.2 Volný čas	15
1.2.1 Funkce volného času	15
1.3 Pedagogika volného času	21
1.4 Dílčí závěr	23
2. Sdružování a volný čas mládeže	24
2.1 Instituce volnočasových aktivit	24
2.2 Působení organizací mezi mládeží	30
2.2.1 Osobnost pedagoga – vychovatele	39
2.3 Prostory a zařízení volného času mládeže	41
2.4 Vzdělávání a výchova dobrovolníků	45
2.5 Volný čas a aktivity mládeže	48
2.5.1 Perspektivy a problémy volného času	50
2.6 Dílčí závěr	53
3. Vliv organizací a aktivit na eliminaci patologických jevů	54
3.1 Systém prevence	54
3.2 Struktura prevence	57
3.3 Význam a vliv organizací na trávení volného času mládeže	59
3.4 Dílčí závěr	61

4. Závěr	62
Resumé	65
Anotace	66
Literatura	67
Přílohy	68

ÚVOD

Využívání volného času mládeže považuji za důležitou součást rozvoje jejich osobnosti. Stát, kraje i obce se nesmějí vzdát své odpovědnosti za co nejširší nabídku a dostupnost těchto aktivit tím spíše, že představují primární prevenci v boji proti dětské kriminalitě, užívání drog a projevů netolerance.

Na smysluplném vyplňování volného času dětí a mládeže se podílejí školy, domy dětí a mládeže, organizace soustavně pracující s dětmi a mládeží a jiná kulturní zařízení měst, obcí a krajů. Aktivní nabídka vytváří účinný systém prevence sociálně patologických jevů mezi dětmi a mládeží.

Víme, že vývoj dítěte je složitý dialektický proces. Tento proces má v různých věkových obdobích své kvalitativní zvláštnosti, každé období se vyznačuje svými specifickými podmínkami, potřebami a činnostmi, charakteristickými rozpory, konfliktními zvláštnostmi psychiky. Každé období je připravováno předchozím obdobím, vzniká na jeho základě a slouží jako základ pro nástup období dalšího. Z toho vyplývá, že zráním organismu, tj. věk není ani tak biologická jako spíše sociální kategorie.

Tato teorie vede i k odpovědnosti všech vychovatelů za to, jaké budou na základě těchto zjištění volit výchovné metody, jaký vliv vyvinou při tvorbě prostředí pro vychovávané jedince. Důležitý je osobní příklad, který je pro každou věkovou kategorii nejučinnější.

Ve své bakalářské práci bych se chtěl nejprve zaměřit na výchovu, její metody a cíle, charakterizovat volný čas a pedagogiku volného času. Druhá část je věnována některým institucím volnočasových aktivit, jako je Národní institut dětí a mládeže, Česká rada dětí a mládeže a Centra volného času mládeže. Dalšími stěžejními institucemi v našem státě jsou i dětské a mládežnické organizace a spolky. Velmi rád bych se zaměřil právě na vliv činnosti společenských, profesních a zájmových organizací mládeže na trávení volného času mladých lidí.

Poslední kapitola bakalářské práce je zaměřena na prevenci sociálně patologických jevů, a to především v kraji Vysočina. Uvádím několik průzkumů a srovnání patologické problematiky v tomto kraji prováděných krajem Vysočina.

Ve své bakalářské práci chci najít odpověď na otázku, zda v současné době najdou mladí lidé v tak uspěchané době ve svém životě místo pro svůj volný čas a jakou roli v něm hrají právě občanská sdružení mládeže. Další stěžejní otázkou je i to, jak působí tyto organizace na mladé lidi a zda mají vliv na jejich účelné trávení volného času. K tomu jsem si vybral činnost organizace Mládí Vysočiny ve Žďáru nad Sázavou, kterou jsem několik let vedl a pomáhal postupně rozvíjet.

V neposlední řadě se zabývám i činností krajů v oblasti rozvoje volného času mládeže, zajištěním finančních prostředků na provoz institucí volnočasových aktivit a strukturou zařízení pro volný čas. Součástí práce je i stručná sonda do života dnešní neorganizované mládeže a krátké zhodnocení činnosti dobrovolníků a jejich vzdělávání.

Pracovat s mládeží jako pedagog, vychovatel nebo jako člověk z úplně jiné profese a předávat své zkušenosti je krásná práce, i když ne vždy jednoduchá, jak by se na první pohled mohlo jevit. Tato kreativní práce je především náročná v umění, jak zaujmout mladé lidi jednotlivých věkových kategorií, nenásilnou formou je učit nové věci, být pro ně dobrým vzorem i kamarádem a především spolehlivým člověkem, kterému mohou svěřit i některá svá trápení, radosti a strasti všedního života.

Odjakživa lidstvo hledalo cesty, jak se vyrovnávat s omezením vlastního života, jak tvořit a zanechávat po sobě stopy pro budoucí generace. Je k tomu nutná inspirace a povzbuzení. To je cílem výchovy, která se neomezuje jen na předávání poznatků a dovedností, ale usiluje o obecnou nápravu věcí lidských, o hledání smyslu života i o vytváření každodenního životního stylu, který by byl ve shodě se zvolenými a uznanými hodnotami.

1. VÝCHOVA A VOLNÝ ČAS

Výchova se v teoriích a učebnicích pedagogiky vymezuje různě. Podle obecného pojetí je to činnost, která ve společnosti zajišťuje předávání „duchovního majetku“ společnosti z generace na generaci. Prostřednictvím výchovy jsou dětem předávány vzorce a normy chování, komunikační rituály, hygienické návyky, jež se uskutečňují v rámci rodinné výchovy od narození. Výchova v pedagogickém pojetí je hlavní složkou **socializace**. Socializací se lidský jedinec zespolečenšťuje, tzn., že v průběh života pod vlivem výchovy, společenské nápodoby jiných jedinců se přizpůsobuje příslušné společnosti. **Pedagogika považuje výchovu za záměrné působení na osobnost jedince s cílem dosáhnout změn v různých složkách osobnosti.**

Výchovou se utváří a potažmo formuje osobnost. Výchovu rozlišujeme na:

- rozumovou – formující intelekt člověka,
- mravní – utváří systém hodnot a norem jedince,
- tělesnou,
- uměleckou.

Dalším podstatným znakem výchovy je *záměrnost*:

- uvědomovaná - při výchově ve škole,
- neuvědomovaná – při každodenním výchovném působení rodičů nebo vychovatelů na děti.

„Život a výchova dnešních dětí, dospívající mládeže a mladých dospělých probíhá, jak již bylo zmíněno většinou nejprve u rodičů a později, po založení vlastní rodiny s partnerem a dětmi, ve škole, v přípravě na profesi, ale i v zaměstnání, ve volném čase a jeho zájmových či společensky prospěšných aktivitách, v prostředí ovlivňovaném médií. Volnočasové aktivity uskutečňované v těchto prostředcích mají různý obsah a dosah, hodnotové zaměření a účinky a pomáhají utvářet jednotlivce, jejich skupiny, mladou generaci, celou společnost. Často se prolínají, protínají a navzájem podporují, někdy se však ve svém účinku míjejí nebo si navzájem překáží. Ze všech těchto důvodů význam výchovného zhodnocení volného času trvale roste.“ (Hofbauer, 2004)

1.1 VÝCHOVA

Výchova ve volném čase

Je veškerá výchovná činnost s dětmi a mládeží, která probíhá mimo povinné vyučování. *Plní tyto funkce: výchovnou, zdravotní a sociální.* Jejími realizátory kromě škol jsou nejrůznější dětská a mládežnická centra, instituce volnočasových aktivit, dětská sdružení, střediska volného času, ve fázi preventivní, ale i sekundární a terciální slouží nízkoprahová centra pro regulaci sociálně patologických jevů u dětí i mládeže.

„Vychovat člověka, který dokáže se svým volným časem rozumně hospodařit, uvědomuje si jeho životní hodnotu, má pestré a mnohostranné zájmy a také jeden svůj hluboký, celoživotní zájem. Měl by to být jedinec aktivní, nejen přijímající podněty, ale schopný vyvíjet úsilí, věnovat se činnostem, které přinášejí uspokojení a poskytují příležitost k navazování nových kvalitních vztahů mezi lidmi.“ (Pávková a kolektiv, 1999)

„Chceme – li někoho připravovat ve škole a volném čase na všední život, nevyhneme se úvahám, co může napomoci člověku dobře se orientovat a účelně reagovat v různých situacích, do nichž se denně dostává ve vlastním domově, na ulici, z zaměstnání, na výletě v přírodě, při zábavě a trávení volného času atd. Při podobných úvahách se dostaneme nepochybně i k tomu, že dovednosti pro každý den, či jakési klíčové životní kompetence jsou důležitou součástí osobnostní a sociální výchovy.“ (Valenta, 2006)

Do výchovy ve volném čase patří veškeré působení, které neslouží realizaci základních biologických potřeb ani školních nebo pracovních povinností. Výchova ve volném čase má odpočinkový, vzdělávací, relaxační a pracovní charakter. Cíle výchovy mimo vyučování vycházejí z potřeb dětí, které vyplývají z objektivních zákonitostí jejich fyzického, psychického a sociálního zrání, potažmo využití všech těchto potencionálních vlastností k dalšímu rozvoji jejich osobnosti.

Výchova prostřednictvím aktivit volného času

„Směřuje jednak k utváření individuálních rysů účastníka činnosti, jednak k jeho působení mezi druhými lidmi (ve vrstevnické skupině nebo zájmové skupině, podílem

na veřejném životě, v dobrovolnické práci apod.). Východiskem i cílem aktivit je osvojovat si nové znalosti, dovednosti a kompetence „uvnitř“ oblasti volného času (např. prostřednictvím rozvoje individuálního zájmu, oddechové relaxační činnosti). Současně však volnočasové aktivity tuto oblast v mnohém překračují (např. přechodem od individuální zájmové orientace k volbě budoucího povolání, osvojováním zdravého způsobu života nebo hodnot demokratického občanství, veřejně prospěšnou činností).“ (Hofbauer, 2004)

1.1.1 Druhy výchovy

- **„Výchova formální** (*angl. formal education*) je systémem aktivit uskutečňovaných ve školách nebo v odborných vzdělávacích zařízeních. Je zajišťovaná nebo podporována státem, věkově odstupňována od základního po vysokoškolské vzdělání, zakončení formálního stupně vzdělání je potvrzováno dokladem o absolvování.“ (Hofbauer, 2004) Do této kategorie se řadí vzdělávání na všech typech škol, předškolní, základní, střední, vysoké školy, a to s výukou prezenční, kombinovanou nebo distanční formou.
- **„Výchova informální** (*angl. informal education*) je získávání vědomostí a rozvoje osobnosti bez institucionálního začlenění, je učením vyplývajícím z každodenního kontaktu a zkušeností s rodinnou, prací, přáteli, živelně vznikajícími vrstevnickými skupinami dětí a mládeže, médii a vlivy dalších činitelů, kteří působí v blízkých životních prostředcích.“ (Hofbauer, 2004) Přestože tato výchova může probíhat cíleně, je převážně neorganizovaná a nekoordinovaná.
- **„Výchova neformální** (*angl. non-formal education*) je cílená a strukturovaná aktivita mimo formální výchovný systém (např. v útvaru zájmové činnosti, jako je zájmový kroužek, umělecký soubor nebo sportovní družstvo, členství ve sdružení dětí a mládeže). Zpravidla neprobíhá ve škole nebo odborném vzdělávacím zařízení a nebývá zakončena udělením osvědčení.“ (Hofbauer, 2004)

- „ **Výchova osobnostní a sociální** (angl. *Personál and social education*) je praktická disciplína zabývající se rozvojem klíčových životních – konkrétněji řečeno : „osobnostních a sociálních“ – dovedností pro každý den, je to disciplína zabývající se rozvojem životních kompetencí v oblasti osobního života se sebou samou/samým a života v mezilidských vztazích. Specifikou této výchovy je, že se učivem stává sám žák, stává se jím konkrétní žakovská skupina a stávají se jím více či méně běžné situace každodenního života. Jejím smyslem je pomáhat v hledání vlastní cesty k životní spokojenosti založené na dobrých vztazích k sobě samému i k dalším lidem a světu.“ (Valenta, 2006)

Informální výchova vyplývá ze společenského postavení dítěte, neuskutečňuje se z jeho rozhodnutí. Kdežto formální výchova vychází z dobrovolné činnosti, má nejbližší k výhově ve volném čase. Výchovy formální a neformální mají společné cíle, a to v rozvoji osobnosti, sociální integraci.

Význam neformální výchovy roste. Dává příležitost učit se angažovanosti a solidaritě, motivaci a iniciativnosti, toleranci a interkulturní výchově, kritickým postojům a intelektuální nezávislosti, sebedůvěře a dalším žádoucími rysům osobnosti. Pro většinu dětí výchova neformální je nenásilnou formou výchovy, lépe dokáží přijmout radu, připomínku nebo ponaučení. Velice důležitá je i pochvala za dobře vykonanou práci nebo zdařilé dílo. Žádný vychovatel, ani laik pracující s dětmi a mládeží, by na tuto veledůležitou maličkost neměl zapomínat.

Osobnostní a sociální výchova je považována za systém edukační, tedy ne primárně reedukační, terapeutický či systém založený na krizových intervencích. Svým obsahovým zaměřením na osobnostní rozvoj, sociální dovednosti a etické jednání však vyhovuje podmínkám primární všeobecné prevence životních obtíží, sociálně patologických jevů apod. Témata osobnostní a sociální výchovy jsou vlastně oblastmi lidských dovedností, rysů, schopností, postojů, modelů lidského chování. Témata v sobě obsahují praktické jevy, které všichni známe, jsou součástí nás samých a našich životů.

Druhy výchovného působení

Činnost spontánní – je individuální nebo ve skupině podle zájmů účastníků a je nepřímo ovlivňována pedagogicky a výchovně. Spontánní aktivity (např. na sportovištích, v čítárnách a knihovnách) jsou přístupny všem zájemcům a nemají stanoven čas začátků ani konce. Pedagogický pracovník zde vystupuje jako rádce, jenž současně zajišťuje dozor.

➤ *Zájmová činnost příležitostná* – zahrnuje organizované, jednorázové i cyklické, rekreační, oddechové nebo vzdělávací aktivity. Tato oblast zahrnuje soutěže, sportovní turnaje, divadelní představení, exkurze a různé druhy prázdninové činnosti. Je vedena pedagogem, umožňuje a podněcuje spoluúčast dětí a mládeže.

➤ *Zájmová činnost pravidelná* – je celoroční, v pravidelně se opakujících intervalech, pod vedením kvalifikovaného pracovníka (pedagoga). Inspiruje vznik a činnost různých zájmových útvarů (kroužků, uměleckých souborů, sportovních klubů, výukové kurzy apod.). Cílem této pravidelné činnosti je osvojit si a prohloubit nové vědomosti, dovednosti. Na závěr roku mají možnost účastníci pravidelné činnosti seznámit své blízké a veřejnost

s výsledky, kterých dosáhli v průběhu trvání dané zájmové činnosti formou výstav, uměleckých vystoupení, přehlídek apod. Na závěr kursu nebo kroužku mohou absolventi získat doklad o absolvování, osvědčení nebo výstupní hodnocení.

1.1.2 Formy a metody výchovy mimo vyučování

Ve výchově mimo vyučování lze jen velmi omezeně využívat tradičních forem školní výchovy a výuky, aby se nestala prodlouženým vyučováním. Je důležité, aby výchovný pracovník důsledně přihlížel k věkovým a individuálním zvláštnostem a při výchovném působení respektoval specifické zvláštnosti jednotlivých výchovných zařízení a jejich zaměření.

„Formy výchovně vzdělávací činnosti je možno dělit z několika hledisek:

1. *podle druhu aktivity na:*

- a) *receptivní* – žáci se účastní převážně jako diváci či posluchači,
- b) *aktivně tvořivé* – žáci se buď aktivně podílejí na činnosti v zájmových útvarech nebo provozují činnost individuálně.

2. *podle časové jednotky:*

- a) *dlouhodobé, pravidelné činnosti* – kroužek, oddíl,
- b) *krátkodobé, příležitostné, jednorázové, cyklické akce* – brigáda, expedice.

3. *podle druhu a obsahu činnosti:*

- a) *tělovýchovné,*
- b) *kulturní,*
- c) *pracovní,*
- d) *vzdělávací.*

4. *podle počtu účastníků:*

- a) *kolektivní, hromadné činnosti,*
- c) *individuální činnost.*

5. *podle stupně organizovanosti:*

- a) *organizovaný výchovně vzdělávací proces* – zájmový útvar,
- b) *spontánní činnost* – různé aktivity žáků ve volném čase bez regulace vychovatele.“

(Schneiderová a kolektiv, 1988)

S určitostí lze tedy konstatovat, že se jednotlivé formy výchovně vzdělávací činnosti navzájem prolínají a doplňují. Specifikují tímto zaměřenost a činnost jednotlivých zájmových útvarů např. zájmový útvar tělovýchovný – oddíl košíkové je kolektivní dlouhodobý, organizovaný, s přesným zaměřením své činnosti a svou náplní směřuje k určitému cíli.

Výchovní pracovníci užívají forem a metod práce, kterou směřují ke kolektivnosti, rozvíjejí aktivitu, iniciativu a tvořivost žáků v rozmanité a neustále se zdokonalující činnosti v souladu s individuálními schopnostmi a zájmy mládeže.

Výchova mimo vyučování není vázána obecně platnými osnovami. Zatímco učitel musí využívat obsahu výchovně vzdělávacího předmětu k dosahování výchovných cílů, musí být vychovatel, respektive pracovník volnočasových institucí, schopen organizovat takové činnosti, jejichž obsah nejlépe odpovídá výchovným cílům, kterých má být ve výchově mimo vyučování dosaženo.

I koníčky a zájmy mohou mládež vyčerpat, pokud nedodrží rozumnou míru. Neměli by proto každé odpoledne navštěvovat nějaký kroužek, ale měli by mít i dostatek volného času jen pro sebe. Je jedno, zda si bude hrát, číst nebo se věnovat jiným koníčkům, nebo stráví volný čas venku se svými vrstevníky. V opačném případě nebudou zájmy a koníčky plnit funkci relaxace po vyučování a práci, ale stanou se mladým zdrojem napětí. Zbytečně potom dochází k přetěžování organismu a stresovým situacím.

1.2 VOLNÝ ČAS

„**Volný čas** (angl. *Leisure time*, franc. *Le loisir*) je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Někdy se vymezuje jako čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností. Přesnější a úplnější je však jeho charakteristika jako činnosti, do níž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jich na základě svého svobodného rozhodnutí a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení. Jako *hlavní funkce volného času se uvádějí: odpočinek (regenerace pracovní síly), zábava (regenerace duševní síly), rozvoj osobnosti (spoluúčast na vytváření kultury), sociální prevence a výchova.*“ (Hofbauer, 2004)

1.2.1 Funkce volného času

„Výchova mimo vyučování jako specifická oblast výchovného působení plní funkci **výchovně-vzdělávací, zdravotní a sociální**. Jednotlivé typy výchovných zařízení, institucí a organizace plní tyto funkce v různé míře podle svého charakteru.“ (Pávkova a kolektiv, 1999)

Funkce sociální: zahrnuje socializaci v různých sociálních prostředcích včetně rodiny a sdružování, symbolická příslušnost vyjadřuje vztah ke skupině a obsahuje potvrzení vlastní osobnosti a sociálního uznání,

Funkce terapeutická: zahrnuje hledisko zdravotní, smyslový rozvoj, prevenci chorob, zdravý životní styl.

Funkce ekonomická: se oproti koncepcím z počátku 20. století, jež volný čas pokládaly za čas promarněný a neproduktivní – docenuje hospodářský význam volného času pro jednotlivce i společnost.

Funkce výchovná: plní zvláště důležitou funkci. Jednotlivé instituce prostřednictvím svých činností pozitivně působí na děti a mládež, a tím formují jejich osobnost.

„Pojetí volného času a příslušná terminologie prošly od minulého století do současnosti vývojem, v němž se objevilo několik přístupů. Někdy se pro označení

stejného jevu nebo souboru jevů souběžně užívaly odlišné výrazy. Z jejich různorodosti vykryštovala označení, jež nakonec převládla také v dokumentech mezinárodních institucích – především v anglické a francouzské podobě.

Dříve používaný termín výchova mimotřídní, mimoškolní, mimo vyučování - aktivity realizované školou mimo povinnou školní výuku (angl. co-curricular) byl nahrazen od poloviny devadesátých let minulého století novým pojmenování volného času **pedagogika volného času.**“ (Hofbauer, 2004)

Rozsah a možnosti, dosah a význam volného času pro život a výchovu dále rostly. Předělem v jeho chápání se stala devadesátá léta 20. století. V jejich průběhu se věkové, sociální a zájmové spektrum jeho účastníků rozšířilo, funkce, obsah a metody výchovného působení obohatily a rozrůznily. Volný čas se stále patrněji stával dimenzí celého, výrazně se prodlužujícího lidského života. Význam a výchovné možnosti volného času začaly být také analyzovány a využívány vznikající pedagogikou volného času a příbuznými obory (pedagogikou zážitků, dobrodružství a dalšími)

Volný čas není pouhým průvodním jevem života člověka, ale může se stát jeho aktivizujícím činitelem. Toto vyžaduje pronikat do jeho vnitřního uspořádání a odkrývat vnější souvislosti i možnosti volného času a uplatňovat je v praxi. Východiskem přitom jsou tyto skutečnosti:

- **Volný čas a systém jeho aktivit a institucí je dynamickou a málo ustálenou, mimořádně nadějnou a současně rizikovou oblastí života mladého člověka.** Ve srovnání s některými sociálními institucemi má za sebou relativně krátkou historii. Rodina se rozvíjela po tisíc let, škola jako všem přístupná vzdělávací instituce po několik posledních století, demokratický občanský život v předchozích dvou stech letech. Ve 20. století volný čas začal hrát významnější úlohu v životě společnosti i ve výchově mladé generace a vznikly i specifické prostředky a postupy pro jeho využívání.
- **V době rozvoje volného času jako hromadného jevu rozbory jeho historie, teorie i uplatnění v praxi vymezovaly především jeho specifiku.** Tento přístup zůstává aktuální i nadále. Dnes však na významu nabývá společný zřetel: potřeba komplexně analyzovat volnočasové aktivity v rodině, škole,

médiích nebo obcí a takto hodnotit celkový přínos volného času pro život a výchovu dětí a mládeže. Tento přínos se uskutečňuje souhrou vnějších, objektivních podmínek a současně aktivního podílu účastníků na volnočasových činnostech.

- **V evropských souvislostech se podstatně rozšířily funkce a cíle volnočasových činností, jejich obsahy, metodická i materiální vybavenost pro jejich realizaci.** Vytvořily a diferencovaly se cílové skupiny jeho účastníků, přímo i zprostředkovaně podporované rodinou a školou, zařízeními a sdruženími, obcí, státem, soukromými nebo komerčními subjekty. Možnosti seberealizace vznikají dnes především tím, že se dítěti a mladému člověku nabízí dobrovolné rozhodování a tím i větší míra svobody. V rodině, škole a práci platí základní, mnohdy závazná pravidla vytvořená posláním, tradicemi nebo legislativou těchto prostředí. Volný čas nepostrádá výchovné, morální nebo právní zásady, ale možnost svobodné volby aktivity a účasti na ní je však podstatně větší. Rostoucí míra individualizace nadto umožňuje, aby si sami jednotlivci či skupiny do určité míry stanovovali pravidla fungování.
- **Do aktivit ve volném čase pronikají relativně snadno vlivy a důsledky vývoje společnosti i života mladých lidí** jako demokratická přeměna lidské společnosti u nás a možnost reagovat na generační, skupinové a individuální zájmy a odlišnosti účastníků. To vede k rychlým kvantitativním i kvalitativním proměnám volného času. Rozšiřují se možnosti pro uplatnění nových přístupů, netradičních pojetí obsahu i vytváření nových institucí, jež by citlivě reagovaly na konkrétní podmínky a potřeby. Volný čas je však také prostorem **úskalí a nebezpečí** – umožňuje, nebo dokonce sám vyvolává nicnedělání, životní nudu nebo vysloveně nežádoucí jednání vůči sobě, druhým lidem, majetku či přírodě. To nezanedbatelnou část mladé populace vyřazuje z využívání pozitivních možností volného času a vyžaduje od těch, kdo v této oblasti působí, přístup, jenž před negativními jevy nezavírá oči a přispívá k jejich odstraňování.
- **Minulý, současný ani příští vývoj volného času nelze tedy chápat jako lineárně pojatou cestu „vzhůru a vpřed“, nýbrž jako způsob trvalého**

odkrývání možností a jako pokusy o řešení tradičních i nově se vynořujících otázek. Toto úsilí má omezovat negativní vlivy pronikající z celospolečenského kontextu nebo vznikající ve volném čase. Pozitivní vyústění volnočasové aktivity není nikdy předem dáno, případný úspěch může však významně přispět k rozvoji osobnosti dětí a mladých lidí, jejich společenské angažovanosti a občanské odpovědnosti. Mnohdy, někdy až příliš často, však ústí opačně odmítnutím a zplaněním nabídnutých možností, morálním krachem, trestním postihem, ba i životním ztroskotáním. Volný čas není ani v tom případě jediným (a hlavním) prostředím, příčinou a viníkem. Jako důležitá součást života mladého člověka se však na něm může podepsat výrazně, pozitivně i negativně. Na naléhavosti proto nabývá požadavek, aby se děti a mladí lidé učili svůj volný čas prožívat plnohodnotně, aby se stávali jeho aktivním subjektem, aby ho činili nedílnou součástí své přípravy a přenášeli do celého svého života. (Hofbauer, 2004)

Výchova k volnému času

„Zahrnuje reflexi samotného volného času, cílevědomé odkrývání a využívání obsahů činností a různých způsobů jeho využívání. Výchovu k volnému času lze tak právem pokládat za klíč pro otevírání nových možností aktivit a rozvoje člověka, za motor, který celému úsilí dává potřebnou orientaci a dynamiku.“ (Hofbauer, 2004)

Volný čas je chápán jako opak nutné práce a povinností, doba, kdy si své činnosti můžeme vybrat svobodně, děláme je dobrovolně a rádi. Do volného času zahrnujeme:

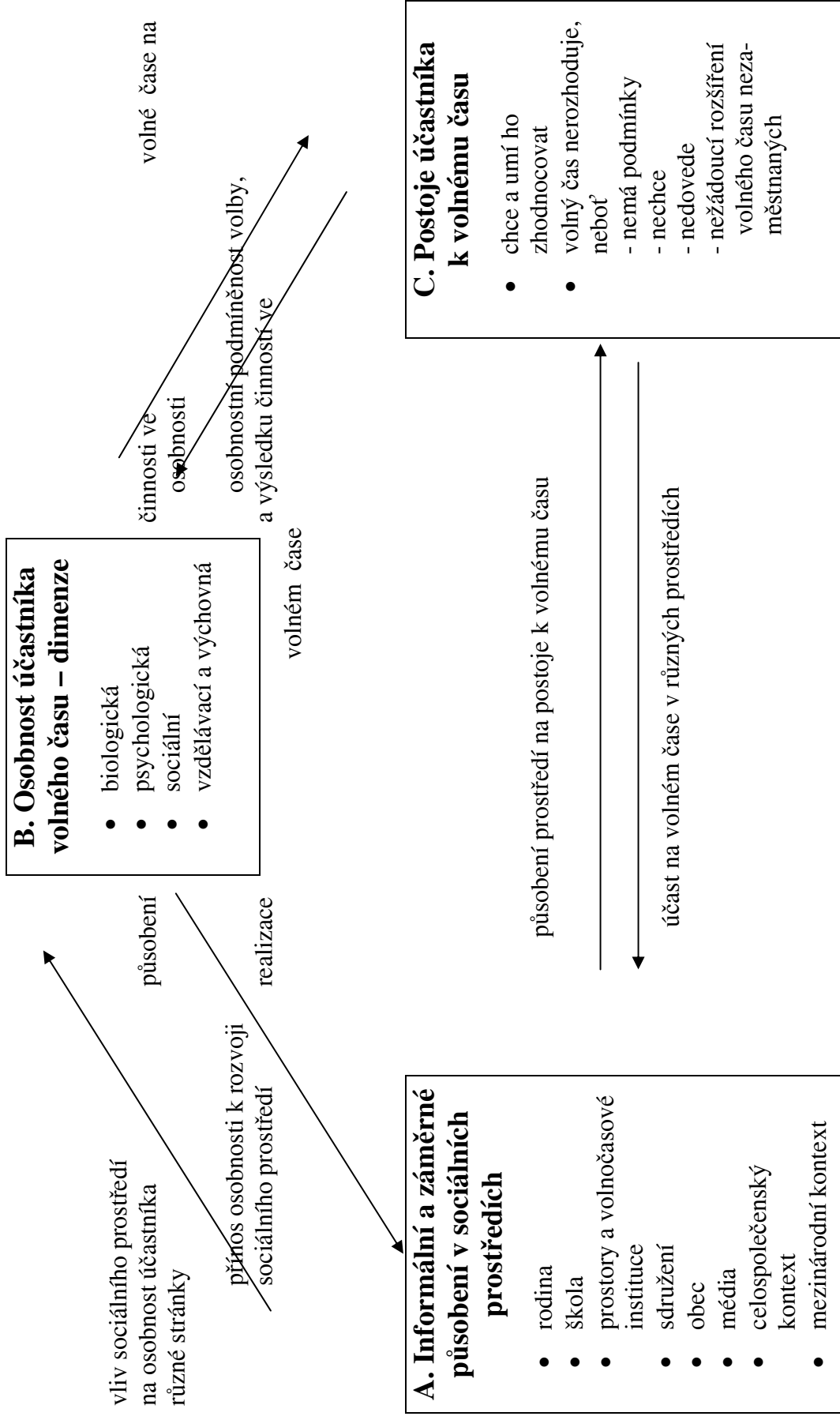
- rekreace,
- odpočinek,
- zábavu,
- zájmové činnosti,
- kroužky,
- vzdělávání aj.

Výchovu k volnému času ovlivňují *faktory objektivní*: charakter a výkonnost ekonomiky, politické poměry, úroveň technického a vědeckého rozvoje, zdravotní stav, legislativa, dostatečný počet profesionálů. *Faktory subjektivní*: jsou tvořeny individuálními zvláštnostmi, například pohlavím, věkem.

Organizace vlastního času

„V organizaci vlastního času jde vlastně o jakýsi management vlastního času. Tedy o dovednosti mapování, kolik času trávím jakou činností a zda to tak chci a zda to mohu změnit jinou organizací. A o dovednosti rozlišovat podstatné a nepodstatné; cíle a úkoly; to, co je možno a co nutno udělat či co musím a co chci. A jde tu samozřejmě též o uplatnění volných dovedností ve vztahu k organizaci vlastního času, čeho chci v které oblasti svého života dosáhnout.“ (Valenta, 2006)

Rysy a souvislosti systému volného času

1.3 PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU

„Pedagogika volného času pracuje ve volném čase, skrze volný čas a pro volný čas. Proto je volný čas jejím předpokladem, obsahem i cílem.“

(<http://www.tf.jcu.cz/cz/Imenu/katedry/praktikteol/getfile.php?filenamex=skriptum> 27.7.2006). Tím doplňuje ostatní obory a je odkázána na spolupráci s nimi.

Posláním **pedagogiky volného času** je analyzovat dosavadní vývoj právě uvedených oblastí, vnášet do nich nové podněty a iniciativy a harmonizovat jejich řešení, děti a mladé lidi uschopňovat k tomu, aby se za pomoci dospělých (rodičů, vychovatelů, animátorů) a později i samostatně učili vhodné aktivity a realizační způsoby správně volit a zvládat tak, aby byly ve prospěch rozvoje jich samých, jejich sociálního okolí, společnosti, přírody. Z toho vyplývá, že mimoškolní čas lze vyplnit velmi odlišnými způsoby – od přípravy na školu, kulturních nebo sportovních aktivit až po kriminální činnost. Proto má pedagogika volného času vysokou společenskou důležitost a její nároky vzrůstají.

V rámci pedagogiky volného času můžeme zkoumat jednak volný čas jako fenomén, tak i aktivitu v rámci volného času a její dopad na jedince a společnost. Pojednává o volném čase vzhledem k jednotlivým oblastem života (rodina, politika) nebo k jednotlivým typům aktivit (hra, sport, kultura), případně ke vztahu k organizačnímu zázemí volnočasových aktivit.

Pedagogika volného času se zabývá:

1. Obsahem, formami a prostředky edukačních aktivit pro kultivaci individuálně a společensky prospěšného trávení volného času dětí a mládeže.
2. Činností školských a jiných zařízení, která zabezpečují edukaci ve volném čase.
3. Teorií a výzkumem toho, jak současná mládež tráví volný čas v podmínkách soudobého stavu společnosti.

Pedagogiky volného času plní i funkci **preventivní**, snaží se mladým lidem ukázat vhodné formy a náplň trávení volného času.

K realizaci zájmových činností dětí a mládeže slouží rozvětvený systém školských zařízení pro výchovu mimo vyučování a zájmové vzdělávání ve volném čase. V České republice jsou to především tyto instituce:

- školní družiny, školní kluby,
- základní umělecké školy,
- střediska pro volný čas dětí a mládeže,
- domy dětí a mládeže,
- domovy mládeže,
- jazykové školy,
- Národní institut dětí a mládeže MŠMT,
- Česká rada dětí a mládeže,
- oddíly Skautů, Pionýrů aj.
- tělovýchovné jednoty Sokol,
- školní knihovny,
- sportovní kluby (např. hokejový, fotbalový).

Základní metody pedagogiky volného času

1. Volnočasové poradenství.
2. Animace volnočasových aktivit.
3. Plánování volného času.
4. Výzkum volného času.
5. Administrativa volného času.

Animace je jednou z nejdůležitějších složek pedagogiky volného času. Zaměřuje se na probouzení osobního zájmu jedinců, objevení osobních schopností, lepší komunikativnost, sociální vnímání, podporuje tvořivost a kreativitu, rozvíjí společensko kulturní iniciativy.

Cíle pedagogiky volného času

Za všeobecný cíl pedagogiky vůbec se pokládá relativní samostatnost jedince ve společnosti, tzv. umět se svobodně, solidárně a zodpovědně rozhodovat a jednat, dále pak účastnit se na společenském životě, umění komunikovat. Naučit se svobodně, tvořivě a zodpovědně nakládat se svým volným časem.

Cílem pedagogiky volného času je též pochopit, že volný čas je prostor, v němž můžeme rozvinout společenské alternativy a sami si určovat životní, ale i pracovní podmínky. Přijmout volný čas jako prostor k vědomému rozšíření zkušeností a zážitků a ke změně postojů, vnímat volný čas jako možnost změny vlastní osoby a jejího okolí. Dává nám prostor aktivně se podílet na vytváření životního prostředí.

1.4 DÍLČÍ ZÁVĚR

První kapitola je věnována výchově, volnému času a pedagogice volného času. K plnému osobnímu a společenskému rozvoji jedince přispívá řada výchovně vzdělávacích činitelů.

Výchova je komplexní (dlouhodobý) proces vzájemné interakce mezi vychovatelem a vychovávaným, během něhož si oba osvojují řadu dovedností, metod i postojů směřujících ke schopnosti být zralým dospělým člověkem.

Volný čas jedinců představuje duchovní bohatství společnosti a její významnou systémovou charakteristiku. Volný čas spolu s aktivitami lidí realizovanými v tomto období tvoří protiklad činností pracovního charakteru.

Společnost si uvědomuje funkci volného času pro svůj rozvoj a vytvářením podmínek usiluje o optimální naplňování této společenské funkce volného času.

2. SDRUŽOVÁNÍ A VOLNÝ ČAS MLÁDEŽE

2.1 INSTITUCE VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT

Aktivity a instituce volného času se dnes uplatňují ve všech prostředích života a výchovy dětí a mládeže : v rodině a činnosti školy mimo vyučování, ve specifických institucích, v občanských a profesních sdruženích, v obci a médiích jako dalších prostředích každodenního života. Staly se trvalou součástí politiky společnosti vzhledem k mladé generaci v celostátním i mezinárodním měřítku. Všechny tyto dimenze jsou vzájemně spjaty mnohostrannými, spontánními i záměrnými vazbami, jejichž význam v současných podmínkách vzrůstá. (Hofbauer, 2004)

Hlavním garantem výchovy ve volném čase je Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT). Je zřizovatelem celé škály institucí pro volný čas, vyvíjí snahu o koordinaci a financování činnosti společenských a profesních organizací mládeže. Jejich snahou a cílem je i eliminace nežádoucích jevů.

Přehled důležitých právních norem týkající se jednotlivých institucí volnočasových aktivit

I. Občanská sdružení, profesní sdružení dětí a mládež, spolky

Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů

Podle tohoto zákona mohou občané (ale i právnické osoby) zakládat sdružení, která jsou právnickými osobami se všemi náležitostmi z toho plynoucími. Sdružení vzniká registrací u Ministerstva vnitra ČR. Návrh na registraci podávají nejméně tři občané, z nichž musí být alespoň jeden starší 18 let. K návrhu připojí stanovы organizace ve dvojím vyhotovení.

Stanovy musí obsahovat : název sdružení, sídlo sdružení, cíl jeho činnosti, orgány sdružení, způsob jejich ustanovení, určení orgánů a funkcionářů oprávněných jednat jménem sdružení, ustanovení o organizačních jednotkách, pokud budou zřízeny a pokud budou jednat svým jménem, a zásady hospodaření.

II. Volný čas, Střediska volného času, Národní neziskové organizace, podpora talentů a soutěže

Zákon č. 258/2000Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákonů č. 254/2001 Sb., 274/2001 Sb., 76/2001 Sb., 13/2002 Sb., 86/2002 Sb., 120/2002 Sb., 320/2002 Sb., 274/2003 Sb.

Zákon upravuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob v oblasti ochrany a podpory veřejného zdraví soustavu orgánů ochrany veřejného zdraví, jejich působnost a pravomoc.

Vyhláška č. 18/1991 Sb., Federálního ministerstva práce a sociálních věcí o jiných úkonech v obecném zájmu

Vyhláška stanovuje podle § 124 odst. 4 zákoníku práce č. 65/1965 Sb., ve znění zákona č. 188/1988 Sb., zákona č. 3/1991 Sb., poskytování pracovního volna s náhradou mzdy ve výši průměrného výdělku nebo bez té náhrady.

Zákon č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních, ve znění zákonů č. 31/1984 Sb., 390/1991 Sb., 190/1993 Sb., 138/1995 Sb., 19/2000 Sb., 109/2002 Sb. a 284/2002 Sb.,

Zákon k zřizování školských zařízení. Upravuje jejich postavení a stanovuje hlavní úkoly.

Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon), ve znění zákonů č. 188/1988 Sb., 171/1990 Sb., 522/1990 Sb., 134/1993 Sb., 331/1993 Sb., 256/1994 Sb., 138/1995 Sb., 306/1999 Sb., 19/2000 Sb., 284/2002 Sb. a nálezů ÚS ČR 49/1994 Sb.

Dle tohoto zákona jsou zřízeny všechny typy škol, je upraveno jejich poslání, je stanoven rozsah povinné školní docházky, vymezen školní rok, stanoveny formy studia a ukončení stupňů vzdělání. Pro ŠD, ŠK, SVČ, jejich zaměstnance jsou nejpodstatnější tato ustanovení.

Zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě, samosprávě ve školství, ve znění zákonů č. 190/1993 Sb., 265/1994 Sb., 139/1995 Sb., 132/2000 Sb. a 258/2000 Sb.,

Zákon vymezuje pro školství výkon státní správy a samosprávy, stanoví úkoly a rozhodovací pravomoci.

Vyhláška MŠMT ČR č. 432/1992 Sb., o střediscích pro volný čas dětí a mládeže

Vyhláška je vydávaná podle § 45 odst. (2) zákona č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních a podle § 13 písm. zákona č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství.

III. Sociálně patologické jevy

Zákon č. 37/1989 Sb., o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomániami

Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách ve znění zákona č. 362/2004 Sb.

Zákon, který stanoví zacházení s návykovými látkami, s přípravky obsahujícími návykové látky, s některými látkami používanými při výrobě nebo zpracování návykových látek a pěstování máku, konopí a koky a vývoz a dovoz makovin.

Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky č. 244/1988 Sb., kterou se určuje, co se považuje za omamné prostředky a jedy ve smyslu § 187 a § 188 trestního zákona.

(čerpáno z [www.idm.msmt.cz/c pp pn.php](http://www.idm.msmt.cz/c_pp_pn.php) 18.7.2006)

Mimo naplňování základních právních norem je třeba registrovat i Evropskou chartu participace mladých lidí na místním a regionálním životě.

RODINA JAKO PRIMÁRNÍ INSTITUCE

Za primární instituci lze právem jednoznačně považovat **rodinu a rodinnou výchovu**. Ta se významnou měrou podílí na výchově dítěte, potažmo mladého člověka, rodiče vštěpují svým potomkům základní zásady hygienické, morální, zásady slušného chování a jednání. V zájmu rodiny předávají rodiče svým dětem generačně rodinné tradice a hodnoty. Svoji roli při výchově má i soudržnost rodiny, její úplnost a velikost, sociální a finanční zajištění rodiny (např. matka samoživitelka, nezaměstnanost jednoho nebo obou rodičů apod.).

Rodiče by měli být nápomocni svým dětem při hledání a výběru volnočasových aktivit, společně se s nimi podílet na těchto aktivitách, ať již v rámci rodiny nebo zájmových útvarů, různých sportovních oddílů, klubů, při kulturních aktivitách apod. Vyplatí se vybírat oblast, která dítě bude skutečně bavit a v čem může být úspěšné.

Realizace volného času uvnitř rodiny je podmíněna zejména způsobem jejího života, postojem a výchovnou praxí ze zkušeností z mládí. Rodiče by si měli najít volný čas a v rámci rodiny trávit společně určitou část dne různými hrami, rodinnými výlety, návštěvou kina, kulturních akcí apod. Nebo alespoň dát každému členu rodiny prostor pro vyjádření zážitků z prožitého dne. A pomoci tímto způsobem řešit případné problémy, ale podělit se i o radosti a úspěchy.

NÁRODNÍ INSTITUT DĚTÍ A MLÁDEŽE

Ve své činnosti se prostřednictvím oddělení volného času zaměřuje na řešení otázek spojených s výchovou dětí a mládeže ve volném čase. Koordinuje a metodicky ovlivňuje činnost školských zařízení pro zájmové vzdělávání (střediska volného času, školní kluby a školní družiny), pracujících na území České republiky.

Národní institut dětí a mládeže (dále jen NIDM) zaměřuje svoji pozornost i na další subjekty zabývající se volnočasovými aktivitami pro děti a mládež. Nejvýznamnější jsou nestátní neziskové organizace (dále jen NNO). Pro tyto subjekty pořádá semináře, poskytuje poradenskou, metodickou a konzultační pomoc. NIDM napomáhá NNO při práci v prevenci sociálně patologických jevů, při integraci minoritních skupin, sociálně handicapovaných dětí a při další jejich činnosti.

„Spolupracuje s Českou radou dětí a mládeže (ČRDM), která je střešní organizací dětských a mládežnických organizací v ČR, se Sdružením pracovníků Domů dětí a mládeže (dále jen SP DDM) – profesním sdružením pracovníků DDM v celé ČR, a také s jednotlivými krajskými radami dětí a mládeže, jež jsou střešními organizacemi v jednotlivých krajích.“ (www.idm-msmt.cz 7. 7.2006).

ČESKÁ RADA DĚTÍ A MLÁDEŽE

Vznikla v červenci 1998 na popud sdružení dětí a mládeže těchto institucí: Pionýr, Junák, Asociace turistických oddílů mládeže, Folklorní skružení, Česká tábornická asociace, Asociace křesťanských sdružení mládeže, další sdružení jako Duha, ELSA, Mladí evropští demokraté, Mladí konzervativci a Mladí sociální demokraté. V současné době sdružuje 98 členských organizací, které reprezentují více než 200 tisíc členů. Hlavním posláním je práce s dětmi a mládeží ve věku do 26 let. Česká rada dětí a mládeže (dále jen ČRDM) má pevně zakotvené stanovy, jimiž se řídí.

ČRDM sídlí v Praze a její působnost se vztahuje na celé území České republiky. Jejími členy se může stát každá nezisková organizace.

Prioritou a posláním České rady dětí mládeže je podporovat oprávněné zájmy dětí a mládeže, napomáhat jejich všestrannému rozvoji, a to duchovnímu, duševnímu, tělesnému i sociálnímu. Toto vše ČRDM vykonává v duchu „Úmluvy o právech dítěte.“

ČRDM podporuje činnost svých členů, respektuje jejich svrchovanost a samostatnost. Plní i funkci rádce při právních a hospodářských problémech. ČRDM je aktivním pomocníkem při pořádání kulturních a společenských akcí uváděných organizací.

Hájí své členy vůči domácím i zahraničním orgánům, organizacím a institucím. Naopak členové ČRDM mají své povinnosti vyplývající ze stanov, které musí dodržovat a respektovat. (zpravodaj ČRDM - Archa)

STŘEDISKA PRO VOLNÝ ČAS DĚTÍ A MLÁDEŽE

Středisky pro volný čas dětí a mládeže jsou domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností. Jsou zřizovány jako jedna z možných forem středisek pro volný čas dětí a mládeže ze zákona č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. Jejich posláním je naplňovat rekreační a výchovně – vzdělávací funkci širokou zájmovou působností.

Střediska pro volný čas dětí a mládeže jsou zařazovány do sítě škol a školských zařízení. Na základě tohoto zařazení vyplývá i nárok na státní příspěvek na jejich činnost. Zřizovateli mohou být kraj, obec, církev a soukromý nebo jiný subjekt.

V současné době se pohybuje počet těchto zařízení v ČR okolo tří set. Střediska pro volný čas dětí a mládeže měly snahu obsáhnout všechny zájmové oblasti, které byly rozděleny do skupin na společenskovední, estetickovýchovné, tělovýchovné a sportovní, turistické, technické, přírodovědné. (Pávková a kolektiv, 2002)

SDRUŽENÍ DĚTÍ A MLÁDEŽE

V naší zemi působí kolem 400 sdružení, která poskytují nabídku dětem a mladým lidem. V dosavadním vývoji vznikly a dodnes působí různé typy sdružení dětí a mládeže. Tato vznikla a rozvíjela činnost z různých společenských a výchovných příčin. Organizace velmi citlivě reagovaly na situaci společnosti v oblasti využití volného času dětí a mládeže a mnohdy se stávají i činitelem jejich zásadních proměn.

Největšími sdruženími v České republice s celostátní působností jsou : Pionýr, Junák, Česká tábornická unie, Duha, Hnutí Brontosaurus, Občanské sdružení pracující s mládeží, Sokol, Český svaz tělesné výchovy a dále celá řada organizací církví a náboženských společností. O využití volného času dětí a mládeže se stará mnoho regionálních a místních organizací.

2.2 PŮSOBENÍ ORGANIZACÍ MEZI MLÁDEŽÍ

V naší zemi má místní a regionální volnočasový život mladých lidí dlouhodobé tradice, které však byly několikrát přerušeny. Vždy se však ukázaly živými a nezbytnými, podle potřeb života a výchovy nejmladších občanů se společenské organizace obnovovaly a znovu rozvíjely. (Hofbauer, 2004)

K všestrannému rozvoji organizací, spolků a profesních sdružení mládeže v České republice došlo po roce 1990, kdy po zániku jednotné organizace dětí a mládeže – Socialistického svazu mládeže (dále jen SSM) došlo k vypovězení státní zakázky na výchovu mládeže právě prostřednictvím SSM. Východiskem orgánů a institucí státu bylo zabránit nebezpečí sociální dezorientace mládeže v procesu přeměn.

Východiskem budoucí státní politiky uplatňované směrem k mládeži byla změna od nadřazeného, ochraňovaného a pečovatelského přístupu k naprosto rovnoprávnému vztahu založeného na respektování odpovědnosti a svébytnosti této věkové skupiny.

Dalším postupem státu byla i změna zásadního přesunu kompetencí z orgánů státní správy do samosprávných útvarů obcí, měst a krajů a tím samozřejmě došlo i ke změně postavení a funkce mládežnických organizací, sdružení a spolků.

V této době zaznamenala naše společnost vznik velkého množství mládežnických organizací, sdružení a spolků. Problémem byla v prvopočátcích programová a strukturální mnohotvárnost, která se výrazně promítala do vnitrostátních, ale i mezinárodních vztahů. Programovou koordinaci sjednotil až vznik střešní organizace, Rady mládeže České republiky. (Krčál, vystoupení na konferenci Mládí Vysočiny, 1994)

V dosavadním vývoji vznikly a dodnes působí různé typy sdružení dětí a mládeže, která vznikla a rozvíjela činnost z různých společenských a výchovných příčin a v odlišných podmínkách jednotlivých zemí. Citlivě reagovala na situaci společnosti a někdy se stala i činitelem jejich zásadních změn.

Celková orientace sdružení dětí a mládeže je členěna podle různých hledisek na :

- **cíle politické** (organizace mládeže určité politické strany)
- **náboženské** (z hlediska učení některé církve nebo náboženské společnosti)
- **výchovné** (v rámci různých pedagogických koncepcí)

Na sdružování dětí a mládeže měl vliv i celospolečenský vývoj také v českých zemích. V roce 1990 bylo v naší zemi zaregistrováno před 3,8 tisíce a v roce 1999 již 38,1 tisíce občanských sdružení. Tedy desetkrát více. Organizovanost v nich byla nad celoevropským průměrem.

Podobná situace byla ve sdružování dětí a mládeže na počátku nového tisíciletí, kdy u nás existovalo na pět set sdružení dětí a mládeže různé velikosti a významu. Z celostátních sdružení je nejpočetnější základna organizací Junák, Pionýr, Mládež Sdružení dobrovolných hasičů, Sokol a samozřejmě celá řada dalších, které vyvíjejí činnost v celostátním kontextu. (Hofbauer, 2004, Zpráva MŠMT pro jednání vlády, 2000)

Když se řekne „sdružení dětí a mládeže“, každému z nás se vybaví mnohdy něco jiného. Každý z nás má své zkušenosti z práce a činnosti jednotlivých spolků, které se starají o děti a mládež, respektive o jejich výchovu a vzdělávání ve volném čase. Mnohým se vybaví i nějaká konkrétní vzpomínka na léta strávená na dětském táboře, v přírodě, na akci občanského sdružení dětí a mládeže.

Každá organizace, která se zabývá výchovou a prací s mládeží je velice důležitá. Již proto, že pečuje o naši budoucnost. Jednou z takových je i Koordinační centrum MLÁDÍ VYSOČINY se sídlem ve Žďáru nad Sázavou, které je i členem České rady dětí a mládeže.

ZÁKLADNÍ POSLÁNÍ SDRUŽENÍ

Od svého mládí jsem se angažoval v dětských a mládežnických organizacích. Nejprve jako řadový člen organizace, později jako vrcholový funkcionář okresní a krajské organizace Mládí Vysočiny, jež sdružuje přes tisíc členů, převážně z okresu Žďár nad Sázavou. Praktické a teoretické zkušenosti z více jak dvacetileté činnosti v dobrovolných občanských sdruženích jsem později využil i jako člen Komise volnočasových aktivit rady Kraje Vysočiny v Jihlavě. Do komise jsem byl jmenován ihned po prvních volbách do krajských zastupitelstev v roce 2000.

Jako poradní orgán rady a zastupitelstva kraje Vysočina jsme velmi úzce spolupracovali se všemi dětskými, mládežnickými a profesními organizacemi v kraji,

ale i se všemi základními a středními školami, a to zejména v otázkách účelného využití volného času dětí a mládeže v kraji Vysočina a na formování smysluplné „Koncepce rozvoje volnočasových aktivit a sportu v kraji Vysočina“. Tento materiál se stal v průběhu období stěžejním dokumentem pro rozhodování zastupitelstva kraje a směřování těchto aktivit v našem kraji. Byl i výchozím dokumentem při zajištění finanční pomoci organizacím, školám a dobrovolným spolkům mládeže.

Koordinační centrum MLÁDÍ VYSOČINY ve Žďáru nad Sázavou vzniklo v roce 1992 registrací u Ministerstva vnitra České republiky. Mládí Vysočiny je nezávislým občanským sdružením dětí a mladých lidí bez rozdílu národnosti, politické příslušnosti a náboženského vyznání. Je plně svrchovanou organizací s vlastním majetkem a základními organizačními subjekty, které vyvíjejí svoji činnost zejména v okrese Žďár nad Sázavou.

Aktivity občanského sdružení MLÁDÍ VYSOČINY lze rozdělit na několik rámcových oblastí :

- **aktivity v oblasti vzdělávání**, jejich smyslem je rozpoznat a rozvíjet osobnostní vlohy a nadání u mládeže, mohou být zaměřeny hudebně, dramaticky, výtvarně, jazykově apod.
- **sportovní aktivity**, v nich se mládež může rozvíjet nejen po pohybové stránce, ale získává také znalosti z oblasti správné životosprávy a tak rozvíjí ducha a tělo
- **zájmové kroužky**, které se zaměřují na nejrůznější obory, kladou důraz na konkrétní využití zájmů, tyto zájmy se pohybují na široké stupnici od her, dobrodružných výletů a poznávání přírody až po uměleckou činnost
- **všestranně zaměřené aktivity**, vždy spojují dvě a více z výše uvedených činností a často kladou větší důraz na výchovu, soužití v kolektivu, sociální schopnosti a pobyt v přírodě, nespornou výhodou všestranně zaměřených aktivit je pořádání letních táborů a letních soustředění mládeže, na které mohou účastníci každoročně jezdit se svou partou, tedy s lidmi, které znají a kterým věří
- **aktivity v oblasti využití volného času dětí a mládeže v rámci regionu**
- **aktivity v charitativní a sociální oblasti**
- **hospodářská činnost sdružení**

Celková struktura organizace je tvořena kolektivy a kluby, které působí v jednotlivých obcích a městech bývalého okresu Žďár nad Sázavou. V rámci organizace pracuje celkem 45 základních kolektivů a klubů s celkovým počtem 930 členů. Kolektivy a kluby si mohou zřizovat zájmové sekce.

Nejvyšším orgánem mezi sněmem sdružení je Koordinační centrum a Valná hromada zástupců základních kolektivů. Sněm Mlády Vysočiny se svolává zpravidla jedenkrát za dva roky.

ČINNOST OBČANSKÉHO SDRUŽENÍ

MLÁDI VYSOČINY vytváří v rámci regionu rámec pro uspokojování zájmů dětí a mladých lidí, kteří jsou sdružení v rámci této organizace. Vytváří všestrannou činnost počínaje výchovou prostřednictvím svých základních kolektivů, až po příležitostné nebo trvalé plnění veřejně prospěšného úkolu ve prospěch měst a obcí.

Na společné zájmové činnosti se tedy podílí základní články, ale i koordinační centrum. To pořádá zejména centrální akce pro všechny kluby, ale také akce otevřené pro širokou veřejnost a další dětské a mládežnické organizace a školy v regionu.

- ✓ **PRAVIDELNÁ ČINNOST** : jde o činnost jednotlivých základních kolektivů v obcích a městech. Činnost probíhá v jednotlivých zařízeních, přírodě atd.

Přehled akcí pořádaných v rámci pravidelné zájmové činnosti :

Činnost klubů a kluboven mládeže	34 kluboven
Činnost národopisných souborů	3 národopisné soubory
Country tance pro mládež a dospělé	2 zájmové útvary
Rekondiční cvičení	2 kluby
Sportovní aktivity (nohejbal, volejbal, malá kopaná, softbal)	4 kluby
Keramická dílna	2 kluby

- ✓ **PŘÍLEŽITOSTNÁ ZÁJMOVÁ** : zahrnuje nabídku organizovaných příležitostných akcí, dále akcí výchovně-vzdělávacího nebo rekreačního charakteru, patří sem rovněž akce pořádané koordinačním centrem sdružení.

Výběr akcí pořádaných v rámci příležitostné zájmové činnosti :

Setkání mladých v Zubří	250 účastníků
Malování pro děti pod záštitou MŠMT ČR (4 x ročně)	1400 účastníků
Soutěže a přehlídky v country tancích	350 účastníků
Turnaje v malé kopané, nohejbalu, volejbalu a kuželkách (6 x ročně)	650 účastníků
Setkání funkcionářů a vedoucích oddílů (4 x ročně)	120 účastníků
Country setkání mládeže	80 účastníků
Setkání střeoevropské mládeže	250 účastníků
Silvestrovský běh na lyžích	300 účastníků
Putování po krajině (turisticko-výchovná akce)	230 účastníků

- ✓ **PRÁZDNINOVÁ ČINNOST**, organizovaná činnost v době dlouhodobého volna.

Výběr akcí pořádaných v rámci příležitostné zájmové činnosti :

Letní tábor pro mentálně a tělesně postižené (společně s ČČK)	80 účastníků
Prázdninové soustředění mládeže spojené s turnajem v nohejbalu, volejbalu a malé kopané	90 účastníků
Turnaje v kuželkách	130 účastníků
Hod polničskou kolejnicí do dálky	650 účastníků

- ✓ **ROZŠIŘOVÁNÍ PROSTOROVÝCH A HMOTNÝCH PODMÍNEK VOLNOČASOVÉ ČINNOSTI** : zahrnuje návrhy a náměty v rámci rozšíření možností na vybavenost pro volnočasovou činnost. Tato iniciativní činnost mládeže umožňuje poznávat potřeby a rozvíjet fantazii účastníků, zvyšuje zájem mladých lidí o obec a podílí se na jejich životě.

Činnost sdružení je celoroční a odehrává se zejména v jednotlivých klubech. Kluby spolupracují s obecními úřady a zastupitelstvy měst a obcí. Při konkrétních cílech činnosti je samozřejmě potřeba i finanční zabezpečení činnosti. Mládí Vysočiny je financováno zejména z dotací, sponzorských darů a finančních prostředků z akcí klubů (např. taneční zábavy, různé hody apod.)

V rámci rozšiřování nabídky sportovních a volnočasových aktivit pro mládež spolupracuje s obecními úřady a krajem Vysočina Mládí Vysočiny v jednotlivých městech a místech se podílí na budování infrastruktury v oblasti kultury a sportu. Tak se v poslední době podařilo vybudovat zejména :

- ✓ *víceúčelová hřiště na nohejbal, volejbal a malou kopanou*
- ✓ *opravy klubových místností pro činnost kolektivů*
- ✓ *rozvojem služeb pro mládež na poli informačních center*
- ✓ *výstavbou turistických ubytoven pro mládež*

VLIV ORGANIZACÍ NA MLÁDEŽ V REGIONU

Práce s mládeží je náročná na kreativitu a čas zejména vedoucích zájmových útvarů a kolektivy mladých v místech a městech. V současnosti jde především o to přitažlivými programy získávat děti a mladé lidi pro členství a činnost ve sdružení. Děti a mládež jsou významnou, specifickou součástí naší společnosti. Mládež nepochybně sehrává velmi důležitou roli v naší společnosti a zejména v jednotlivých místech a městech, kde mnohdy organizace dětí a mládeže **pomáhají spoluvytvářet společenský život v místě svého bydliště a podporují vytváření dobrých mezilidských vztahů**. Dobré vztahy podporují uplatňované prvky morálky, slušného chování, férovosti, vyvážené

výměny hodnot, spolehlivost, pozitivní projevy vztahu v chování či společenské názory, nebo i cíle a zájmy. (Valenta, 2006)

Zkušenosti ukazují, že činnost každého občanského sdružení pracujícího s dětmi a mládeží vytvoří **prostor pro seberealizaci mladých lidí a pokud je činnost sdružení zajímavá a nápaditá, pak sehrává velmi důležitou roli v oblasti eliminace sociálně patologických jevů a v účelném využívání volného času mladých lidí.**

Každá organizace musí reagovat na vyostřování rozporů uvnitř mladé generace (nezaměstnanost, negativní závislosti, k nimž se řadí také závislost počítačová, jednostranně konzumně zaměřené chování). **Organizace a spolky v regionech se snaží rozvíjet mnohotvárnost a zvyšovat účinnost nabídek. V neposlední řadě zesilují i výchovu mladých lidí k demokratickému občanství a poskytují nové možnosti k jejich participaci na vlastních aktivitách v životě organizace, obce a města.**

Občanská sdružení mládeže vytvářejí prostor pro rozvoj kreativity mladých lidí. Kreativita čili tvořivost je soubor schopností umožňujících vidět věci jinak, než je běžné, nacházet nejen řešení problémů, ale nacházet i řešení několikerá nebo neobvyklá. Pro život mladého člověka je kreativita důležitá podobně jako inteligence.

Podstatný vliv mají tyto organizace i **na vytváření podmínek pro to, aby se mladí lidé naučili organizovat jednotlivé akce, aby si postupně vytvářeli kladný vztah ke svému místu bydliště a v neposlední řadě mají i konkrétní vliv v oblasti vytváření spolupráce s dalšími institucemi volnočasových aktivit, obecními úřady a základními školami.**

Mládežnické organizace a spolky jsou jedinečné tím, že jsou primárně zaměřeny na službu vzhledem k potřebám a zájmům mladých lidí a na jejich reflexi. Poskytují také prostor, kde se mohou mladí lidé učit a kde mohou zažít možnosti, ale i obtíže při účasti na společných rozhodnutích a činnostech s ostatními. Může jít o strukturované organizace nebo neformální skupiny mladých lidí. Mladí lidé mají možnost a právo k založení jejich vlastních organizací.

ÚLOHA MOTIVACE V PRÁCI S MLÁDEŽÍ

Důležitou oblastí osobnosti je motivace. U mladých lidí můžeme smysluplně hovořit o obecném rysu motivace, zatímco současně můžeme hovořit o měnících se motivačních stavech. Mnohé obecné zásady motivování mladých lidí v procesu činnosti občanských sdružení a mládežnických sdružení se zabývají motivací jako stránkou osobnosti, stránkou, která se na mnoha místech dotýká vyhlídek mladých lidí na úspěch nebo na selhání v prostředí mládežnických organizací.

Většina teorií motivace začíná základními motivy přežití, s nimiž se rodíme. Ty jsou často nazývány pudy. V našich složitých a uměle vytvářených prostředích jsou však tyto pudy, sloužící k přežití, po uplynutí kojeneckého věku zřídka silnými určujícími vlivy v chování, neboť s nimi spjaté potřeby jsou naplňovány se samozřejmou snadností. Vyplývá nám z toho závěr, že vzdor vši své zřejmé důležitosti, mají pudy přežití malý přímý vliv na motivační struktury.

Existuje větší počet rozmanitých vnějších pobídek ovlivňujících motivaci a různé možnosti, jak záměrně formovat, vychovávat motivaci k činnostem mládežnických spolků.

Můžeme je utřídit do několika skupin :

- ***Novost situace nebo činnosti*** : mladého člověka upoutává vše, co je pro něho nové. Je to projev zvědavosti, poznávací potřeby. Zvědavost mladých lidí bývá upoutána názorným prezentováním tématu, ale také slovním vyjádřením rozporu, problému, odlišnosti od jeho dosavadní zkušenosti, od jeho očekávání. Nejrozumnější situace mohou předložit obsah činnosti jako poutavou hádanku, popřípadě mohou v mladém člověku vzbudit údiv, úžas, zážitek, což může opět vést k silně motivovanému zapojení se do činnosti organizace. Na druhé straně má příznivý motivační účinek i to, že mladý člověk v novém prostředí nalézá zároveň něco známého a pochopitelného.
- ***Činnost mladého člověka a uspokojení z ní*** : na motivaci působí příznivě, není-li mladý člověk odsouzen k pasivní roli diváka a posluchače, ale má možnost vlastní výraznější aktivity. Působí přitom radost z činnosti a její potřeba.

V tomto smyslu je potřebné navazovat na hry a zakomponované hrové momenty se silným motivačním účinkem.

- **Úspěch v činnosti** : dobrý výsledek je odměnou. Je pro mladého člověka dokladem toho, že překonal překážky a obtíže, že prokázal pozitivní vlastnosti – schopnosti a dovednosti, vůli a charakter, někdy i fyzické vlastnosti. Tím se uspokojuje potřeba dobrého výkonu, popřípadě vyniknutí a společenského uznání. Úspěch také zvyšuje sebehodnocení, sebevědomí a jistotu mladého člověka. Naproti tomu těžké a opakované neúspěchy frustrují, často vedou ke ztrátě jistoty a k vážnému narušení motivace.
- **Sociální momenty** : sociální momenty se kombinují se všemi uvedenými činiteli při formování motivace. Mladí lidé jsou při formování svých zájmů značně ovlivněni tím, co kladně hodnotí a považují za zajímavé ty osoby, se kterými mají kladné vztahy : někdo z rodičů nebo jiných členů rodiny, z oblíbených učitelů, známých, literárních hrdinů nebo skupinových kamarádů. Motivace k určité činnosti se snáze formuje, když mladý člověk má před očima tzv. živý model, tedy příklad člověka, který je mu sympatický.

Motivace, zájem o určitou činnost mládežnických organizací, spolků a občanských sdružení se prohlubuje v činnosti, ve které získává mladý člověk funkční libost i uspokojení z výsledků, z úspěchu jeho společenského hodnocení, má příležitost ke společenské činnosti a k upevnění sociálních vztahů, poznává nové aspekty činnosti. Naopak na motivaci rušivě působí již samo nasycení činností organizace : nadměrném zabývání se jediným tématem, bez přestávek a bez vystřídání jinými činnostmi. Dále zde působí velké a opakované neúspěchy. Rušivě mohou působit i nedostatky v osobních vztazích a v emočním klimatu (vztahy vedoucího kolektivu a mladého člověka, vztah uvnitř kolektivu, zesměšňování mladého člověka aj.) nebo nedostatky v metodách vedení kolektivu.

Při užití vhodných metod a v souvislosti s celkovým vývojem osobnosti se může měnit struktura motivace k jakékoliv činnosti kolektivu, mladý člověk má nadále zájem o danou činnost organizace, ale již působí silněji dílčí motivy než dříve, například ustupuje význam odměn a dílčích pochval, zato sílí působení specifické zvědavosti i potřeby nabízené a realizované činnosti.

2.2.1 Osobnost pedagoga – vychovatele

„Pedagog, který nedovede dát příklad svým jednáním, není žáky považován za osobnost a ztrácí na autoritě“. (Scheiderová a kolektiv, 1998)

Neslučuje se s výchovnými principy, aby učitel, pedagog jednal a choval se jinak, než vyžaduje od svých svěřenců, a to i v soukromém životě.

Pedagog – vychovatel:

- musí mít dobrý vztah k dětem a k výchovné práci,
- má být vychovatelem a zároveň kamarádem,
- pedagog by měl mít vždy vytyčený cíl, kterého by měl v daných podmínkách dosáhnout a vyznačeny prostředky, jimiž se má k stanoveným cílům dospět,
- uvědomit si, s jakou cílovou skupinou dětí bude pracovat, zda s dívkami nebo chlapci; rozhodující je i věková skupina,
- musí mít zájem o problémy svých svěřenců a tyto problémy s nimi ochotně pomáhá řešit,
- je čestný, spravedlivý, rozhodný, optimistický a laskavý,
- důležité je jeho přesvědčení, pedagogický takt,
- je ochotný neustále se vzdělávat a zdokonalovat se ve své profesi,
- musí spolupracovat s rodiči,
- má mít smysl pro humor,
- neměl by slibovat nic, co nemůže splnit nebo dodržet,
- neměl by vyžadovat od svých svěřenců vděčnost za to, že jim věnuje svůj čas.

Kompetence sociální, psychosociální a komunikativní :

- ovládá prostředky utváření příznivého pracovního klimatu na základě znalostí sociálních vztahů mladých lidí,
- ovládá prostředky socializace mládeže a dovede je prakticky použít,
- dovede se orientovat v náročných situacích ve škole i mimo školu a je schopen zprostředkovat jejich řešení,
- zná možnosti a meze vlivu mimoškolního prostředí, vrstevníků a médií na mládež, dovede analyzovat příčiny negativních postojů a chování mládeže a užít prostředky nápravy,

- ovládá prostředky pedagogické komunikace,
- dovede uplatnit efektivní způsoby komunikace a spolupráce s rodiči a sociálními partnery organizace, spolku, orientuje se v problematice rodinné výchovy.

Kompetence manažerské a normativní :

- má organizační schopnosti,
- ovládá způsoby vedení kolektivu a vytváří podmínky pro efektivní spolupráci v kolektivů (organizaci).

Ostatní předpoklady :

- psychická, osobnostní a fyzická zdatnost,
- dobrý aktuální zdravotní stav,
- mravní bezúhonnost.

„Funkce vychovatele spočívá především v tom, že je rádcem, instruktorem a inspirátorem činností, kterých nenásilně využívá k navození procesu učení. Svým každodenním výchovným působením vede děti k využívání volného času hodnotným způsobem. Tím obohacuje jejich vzdělání o nové poznatky a dovednosti z nejrůznějších oblastí, ovlivňuje a kultivuje potřeby a zájmy, rozvíjí jejich specifické schopnosti a nadání a upevňuje žádoucí charakterové vlastnosti.“ (Pávková, J., 1999)

V institucích volnočasových aktivit nepracují jenom diplomovaní pedagogové a vychovatelé, ale i laici; lidé z nejrůznějších profesí, kteří své zkušenosti předávají mladé generaci, jako vedoucí zájmových útvarů, trenéři sportovních klubů a tělovýchovných jednot.

„Umění zapálit ducha a formovat člověka je nejtěžším a nejušlechtilejším uměním“

F.V. Gladkov: Březový lesík (Kočka, M. 1990)

2.3 PROSTORY A ZAŘÍZENÍ VOLNÉHO ČASU MLÁDEŽE

Významným prostorem a činitelem volného času mládeže jsou obce a regiony, jejichž koncepce a aktivity, personální, institucionální a zejména materiální podpora vytvářejí předpoklady i pro účast mládeže na volnočasových aktivitách. Vesnice, města, regiony se od sebe odlišují tradicemi, sociálním a profesním profilem, ekonomickou a kulturní úrovní, postavením mladé generace, ale i pozorností k její výchově, vzdělávání a trávení volného času.

Někteří mladí lidé žijí a rozvíjejí se v těsném kontaktu a v souladu se svým prostředím, k jehož rozvoji začínají za přispění společenských a profesních organizací sami přispívat. Z mnoha důvodů proto obce a regiony zvyšují koncepční i praktickou pozornost věnovanou volnočasovému životu a výchově mládeže. (Hofbauer, 2004)

Místní orgány, obce a kraje zpracovávají také zásady a praktické směry své politiky vzhledem k mladé generaci, ale i směrem k vytvoření materiálních, technických a prostorových podmínek pro činnost organizací, sdružení a dalších zařízení volného času dětí a mládeže, kam dnes lze zařadit :

- **Celoročně působící tradiční zařízení a jejich varianty** : hřiště a kluby, domy a setkání mládeže, domy mládeže a kultury, ubytovny mládeže a mnoho dalších. Nové typy zvláště sportovní a turisticko-poznávací : jednoduchá asfaltová hřiště, běžecké dráhy, areály zdraví, pěší, cyklistické, naučné trasy a stezky.
- **Zařízení sezónního provozu** : letní tábory a další zařízení působící a školních prázdninách a dovolených pracující mládeže, různé parky ve městech, nekryté bazény, říční koupaliště a pláže, přírodní kluziště, lyžařské můstky a běžecké dráhy. Patří sem i volné zelené plochy vhodné pro rekreaci, herní a oddychové aktivity.
- **Zařízení mobilní nebo s přechodným fungováním** : nabídka využití volného času se přenáší na místa přirozeného soustředování dětí a mládeže (pojízdné herny). Někdy se na taková místa podle zájmu účastníků instalují přenosné prostory (vyřazený vagon, velký stan). Do této kategorie lze zařadit také ulice, náměstí, návsi, místa neformálního setkání dospívající mládeže.

K důležitým zařízením volného času mládeže patří :

- **hřiště v místě bydliště a městská hřiště** : docenění významu herních aktivit tvoří významnou tradici, do níž patří i J.A. Komenský, z této myšlenky vychází snaha vytvářet ucelené soustavy různých typů hřišť, jako samostatných zařízení s místním a nadmístním dosahem, hřiště hrají důležitou roli v účelném trávení volného času mládeže, ale i v činnosti organizaci mládeže
- **stálé prostory pro hry na sportovních hřištích** : jsou určené zejména mládeži, tzv. hřiště sta her s trávnicí a plochami pro pohybové a míčové hry
- **zařízení klubového typu (klubovny, kluby dětí a mládeže)** : mohou jej využívat členové nejrůznějších mládežnických organizací, ale i neorganizovaná mládež k spontánní činnosti a k realizaci svých volnočasových aktivit, mohou být zaměřena na sport, přírodu a kulturu
- **kulturní a sportovní střediska obcí, kluby mládeže** : jsou zaměřené na rozvoj zájmů, sociálních kontaktů a výchovnou prevenci, a to zejména u mládeže
- **zařízení sdružení dětí a mládeže** : jedná se o zařízení, která vybuodovala a provozují jednotlivá sdružení dětí a mládeže, patří sem rovněž hřiště, střeďeční centra, víkendová a prázdninová střediska
- **ubytovny pro pobyt mládeže v přírodě** : slouží k rozvoji turistických a volnočasových aktivit v přírodě, poslední dobou se stále více rozvíjejí a mladí lidé jich velmi hojně využívají, hrají velmi důležitou roli v činnosti organizací mládeže
- **centra mládeže v oblasti vědy a techniky** : slouží k rozvoji poznávacích zájmů mladých lidí, navazování kontaktů s vědeckými pracovníky, jedná se zejména o centra na školách a ve městech, ty působí při střediscích volného času mládeže
- **prostory, areály a zařízení oddechu, zábavy a poznání** : tato členitá oblast zařízení v mnoha směrech navazuje na předchozí typy zařízení, příroda se stává prostředím pro volnočasové aktivity, objektem pozorování, poznávání i ochrany, do této kategorie patří chráněné krajinné oblasti, ale i rozsáhlé národní parky, všechna tato zařízení umožňují uskutečňovat volnočasové aktivity mládeže šetrně k přírodě
- **zařízení podpory, pomoci a informací mládeže** : v oblasti výchovy ve volném čase se stále větší pozornost zaměřuje na znevýhodněné a rizikové skupiny

mládeže, jde například o mládež s různým stupněm sociálního ohrožení nebo zdravotního postižení, v rámci tohoto zařízení mohou pracovat nejrůznější kluby nezaměstnané mládeže, zařízení pro postižené mladé lidi, ale i poradny a informační centra pro mladé lidi

Tabulka : Přehled vybraných sportovních zařízení v okresech kraje Vysočina

	tělocvičny vč. škol. s příst. veř.	stadióny kryté i otevřené	zimní stadiony kryté i otevřené	kryté bazény
Pelhřimov	42	11	2	1
Havlíčkův Brod	60	7	4	1
Jihlava	56	6	2	2
Třebíč	71	11	2	3
Žďár nad Sázavou	86	10	7	4
Kraj Vysočina	315	45	17	11
na 10 000 obyvatel	6,05	0,86	0,33	0,21
Česká republika	4982	802	211	248
na 10 000 obyvatel	4,84	0,78	0,21	0,24

Tabulka : Věkové složení dětí a mládeže v kraji Vysočina

	Havl. Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár n. S.	Σ
0	857	967	665	1 079	1 181	4 749
1 - 4	3 414	3 912	2 643	4 367	4 965	19 301
5 – 9	5 513	6 364	4 082	7 344	8 062	31 365
10 – 14	6 200	7 038	4 442	8 191	8 856	34 727
15 - 19	6 725	7 547	4 888	8 554	9 218	36 932
Σ	22 709	25 828	16 720	29 535	32 282	

Pramen: ČSÚ

Z uvedené tabulky vyplývá, že k 31.12.2005 bylo v kraji Vysočina celkem 127.074 dětí a mládeže do 19ti let. Jak se na využití volného času tohoto počtu dětí a mládeže podílejí jednotlivé organizace a občanská sdružení uvádí následující tabulka.

Tabulka : Počty dětí a mládeže účastníci se pravidelné volnočasové činnosti

	Havl. Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár n. S.	Σ
DDM	1 987	4 237	1 300	2 923	3 457	10 617
ZUŠ	2 061	2 120	1 551	2 413	2 646	7 179
Junák	551	284	158	620	395	2 008
Sokol	1 000/*	1 000/*	1 000/*	1 000/*	1 000/*	5 000/*
ČSTV	5 561	3 718	3 747	4 495	5 184	2 725
Pionýr	167	223	125	79	90	684
Σ	7 279	11 582	5 030	11 530	12 772	

*/ u Sokola se nedají zjistit přesné informace, protože vnitřní uspořádání této organizace to neumožňuje. Celostátní struktura je dělena na tzv. Župy, které nekopírují krajské ani okresní uspořádání. Proto byl celkový počet 5000 rozdělen rovnoměrně na jednotlivé okresy.

Tabulka : Procento dětí a mládeže, účastníci se pravidelné zájmové činnosti

	Havl. Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár n. S.	Σ
Počet dětí	22 709	25 828	16 720	29 535	32 282	127 074
Zúčastněných	7 279	11 582	5 030	11 530	12 772	48 193
Procento	32,05	44,84	30,08	39,04	39,56	Ø 37,11

Vybaveností sportovišti a dalšími zařízeními pro širší veřejnost je kraj Vysočina v ČR mírně nadprůměrný. Mírně nadprůměrná je jak vybavenost tělocvičnami, včetně školních s přístupem veřejnosti, tak stadiónů a krytých bazénů. Tato příznivá konstatování však v žádném případě neznamenají, že vybavenost kulturními a sportovními zařízeními v obcích kraje je dostačující a vyhovující. Na druhé straně je technický stav zařízení mnohdy ve velmi špatném stavu. Zejména na vesnicích je technická infrastruktura volného času mnohdy zastaralá a zanedbaná.

V oblasti zařízení pro volný čas mládeže se více než v jiných oblastech projevují rozdíly mezi velkými celostátními organizacemi, z nichž některé navázaly na dlouholetou tradici, a malými sdruženími. Většina velkých organizací, na rozdíl od malých, mají zcela vyřešenou svoji organizační strukturu. Jednotlivé kluby a jednoty i svazy se spolkově sdružují do jednotlivých profesních institucí.

Pro život organizací mladých lidí jsou rozhodující podmínky vytvářené v obcích, městech a regionech. Proto je třeba začlenit problematiku rozvoje zařízení pro volný čas mládeže na komunální úrovni do jejich kompetencí (materiální podpora, koordinace spolkové a státní sféry, zvyšování nabídky tělovýchovných a sportovních aktivit).

2.4 VZDĚLÁVÁNÍ A VÝCHOVA DOBROVOLNÍKŮ

Samotný pojem vzdělávání je chápán jako samozřejmý celoživotní proces sebezdokonalování a seberealizace. Vzdělávání dobrovolníků v občanských sdruženích pracujících s mládeží nemá v současné době oporu v zákoně, jedinou výjimkou je zákon 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a vyhláška MZ 106/2001 Sb., která přesně vymezuje požadavky na vzdělání a prokázání kvalifikačních předpokladů pro výkon funkce zdravotníka zotavovacích akcí.

Většina občanských sdružení věnujících se mládeži má zpracovaný interní vzdělávací systém, v němž dlouhodobě připravuje výchovné pracovníky v duchu svých tradic, stanov a programových zásad. Prokazují tím svou kompetentnost a zodpovědný přístup k široké veřejnosti. (Bulletin ČRDM, 2005)

V roce 2002 přijalo ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy „**Koncepci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků školských zařízení pro zájmové vzdělávání a odborné přípravy pracovníků s dětmi a mládeží v oblasti volného času**“.

Koncepce stanovuje odpovědnost za průběh ověřování vzdělávacího systému takto :

- Institut dětí a mládeže MŠMT – výchova dobrovolných pracovníků občanských sdružení ve dvou kategoriích
 - výchova vedoucích
 - příprava lektorů akreditovaných vzdělávacích center občanských sdružení

Priority koncepce :

- vzdělávání vedoucích pracovníků
- cílená podpora jazykového vzdělávání
- regionální problematika

Nynější systém přípravy jednotlivých vedoucích a instruktorů základních kolektivů Mládí Vysočiny vychází jednak z historie, jednak reaguje na moderní trendy, jež se ve vzdělávání dobrovolných vychovatelů dětí a mládeže ve volném čase odrážejí.

Do výchovy vedoucích a představitelů jednotlivých kolektivů se přenášejí tři kvalifikační stupně a dále jsou zařazovány i moderní způsoby a principy výuky. Všechny tři stupně mají pevně stanovenou posloupnost. Nejnižší stupeň musí vedoucí kolektivu získat nejdéle do jednoho roku od započetí práce s kolektivem. Druhý stupeň pak nejdříve dva roky po stupni tři a první stupeň pět let po druhém stupni.

Náplň školících kurzů :

- výchova jako náprava věcí lidských
- výchova v přírodě
- etika a výchova
- psychologie osobnosti
- osobnostní a sociální výchova
- multikulturní výchova
- výchova k demokracii
- environmentální výchova
- dramaturgie jednotlivých projektů pro děti a mládež
- základy vedení kolektivů
- tvořivé a vzdělávací aktivity
- základy administrativy a účetnictví kolektivů

Vzdělávání a výchova dobrovolníků hraje v činnosti sdružení mládeže velkou roli. Nynější systém přípravy vedoucích a instruktorů kolektivů vychází u mnoha organizací jednak z historie a jednak reaguje na moderní trendy dnešní doby, jež se ve vzdělávání dobrovolných pracovníků mládeže ve volném čase odrážejí.

Relativně stabilní osobnost, schopná efektivního jednání s mladými lidmi na mravní bázi, má dobré šance orientovat se v různých problémech a řešit je ku společnému prospěchu organizace. Osobnostní a sociální výchova usiluje o výchovu právě takových osobností vedoucích. Je orientována na rozvoj obecně efektivních životních kompetencí, které člověk zhodnotí jak ve vztahu k životnímu prostředí, tak při pohybu v multikulturní společnosti nebo v rodinném životě, tak při prosazování demokracie, lidských práv a řízení organizací mládeže. (Valenta, 2006)

Zájmem občanských sdružení je i formální uznání přínosu výchovy a vzdělávání mimo vyučování, tedy to, že se mladí lidé prostřednictvím cílevědomé činnosti ve sdruženích dětí a mládeže vzdělávají (získávají znalosti) a socializují (získávají dovednosti a postoje prospěšné pro aktivní život ve společnosti). Dobrovolní pracovníci, kteří se soustavně věnují práci s mládeží, by kromě samozřejmé podmínky zdravotní způsobilosti, beztretnosti měli být pro tuto činnost i náležitě vzděláni.

2.5 VOLNÝ ČAS A AKTIVITY MLÁDEŽE

Volný čas je ve svém rozsahu a obsahu systémově provázán s daným typem společnosti, kterému odpovídají určité hodnoty, instituce, vzorce chování a sociální mechanismy spojené s naplňováním volného času. Ve sféře volného času mládeže se rozhoduje o rozvoji talentu mladého jedince a naplňování jeho potřeb a zájmů a na druhé straně se tlumí tendence k negativnímu sociálnímu zrání.

I když ekonomický kalkul vidí volný čas mládeže jako zbytkovou oblast, hlubší ekonomický pohled, který počítá s efektivitou a produktivitou potenciálu mladé generace získaného volnočasovými aktivitami a s prostředky ušetřenými na následné kriminalitě a narkomani mládeže, uznává ekonomický význam kvalitního trávení volného času mladé generace a činnost občanských a profesních sdružení. Sféra volného času může do jisté míry kompenzovat nedostatky školského systému v oblasti volnočasových aktivit. (Sak, 2000)

Sociální pozice mládeže, pro kterou je charakteristická nízká zakotvenost v systému sociálních rolí, umožňuje mládeži oproti dospělým větší sociální flexibilitu a dynamiku. V žádném dalším životním období není jedinec schopen zajímat se o tak široké spektrum zájmových aktivit jako v dětství a mládí. Ve srovnání s dospělostí se dětství a mládí vyznačuje zájmovou pluralitou. (Archa, 2004)

Jedinci a sociální skupiny mládeže se v různé míře věnují ve svém volném čase mnoha aktivitám. Nejvíce se mládež věnuje sledování televize, návštěvě divadel, kin, výstav, koncertů vážné a populární hudby. Mládež ve věku 15 – 18 let se odlišuje vyšší frekvencí poslechu CD přehrávačů, magnetofonů a používáním hracích automatů. Naopak nejmladší mládež méně poslouchá rozhlas, méně čte noviny, méně se věnuje domácím pracím.

K poklesu dochází i u některých mediálních aktivit, mladí lidé méně poslouchají rozhlas a méně čtou noviny a časopisy. Také sběratelství a kutilství je u mladých lidí na ústupu. Výtvarná činnost, hudebně dramatické aktivity, návštěvy výstav, muzeí a galerií, návštěvy divadel a koncertů vážné hudby, tedy nejnáročnější kulturní aktivity, patří k činnostem, které se vytrácejí ze způsobu života mládeže. Příčiny jsou podobné jako u poklesu sportování. Komeracionalizace kultury, a tedy její nedostupnost, jiné orientace ve volném čase, pohodlnost a výchova komerční televizí a celou masovou kulturou ke kýči a braku. Pokles některých aktivit je kompenzován jinými aktivitami.

Především jde o činnosti spojené s osobními počítači. Mládež častěji navštěvuje diskotéky a k nárůstu dochází i u návštěv restaurací, kaváren a vináren

Vybrané aktivity mládeže ve volném čase ve věku 15 – 30 let a 15 – 18 let :

<i>Aktivity</i>	<i>Pořadí důležitosti</i>	
	<i>mládež 15 – 30 let</i>	<i>mládež 15 – 18 let</i>
Sledování televize	1	1
Poslech rozhlasu	2	4
Povídání si s přáteli a známými	3	3
Poslech magnetofonu, CD	4	2
Četba novin a časopisů	5	6
Domácí práce	6	10
Četba knih	7	8
Schůzka s partnerem	8	9
Návštěva kavárny, restaurace	9	12
Práce s počítačem	10	10
Aktivní sportování	11	11
Mimoškolní vzdělávání	12	12
Hudební a dramatická činnost	13	13

S proměnami sociálního pole mladého člověka se mění i objektivní podmínky pro realizaci určitých zájmů v aktivitách. Možnost pokračovat v dosavadních činnostech zanikají a objevují se podmínky pro nové činnosti. To souvisí s odchodem ze základní školy, vstupem na střední školu, do zaměstnání, s přestěhováním, změnou ekonomické situace apod. S věkem také klesá v mladé generaci objem tvůrčích aktivit.

Realizace zájmů a potřeb mladého člověka prostřednictvím aktivit ve volném čase patří do sociálního učení. Pro mládež není podíl na určité aktivitě otázkou jednorázové volby. Začlenění se do volnočasových aktivit zvláště náročných zájmových aktivit a činností mládežnických organizací je poměrně složitý a psychicky náročný proces, obsahující faktory motivační, informační, sociální, ekonomické a další. Výraznou roli v dalším směřování mladých lidí sehrávají organizace dětí a mládeže, které mohou svoji

nabídkou činnosti a volnočasových aktivit zapojit i neorganizovanou mládež, která mnohdy tráví svůj volný čas vysedáváním po hospodách a barech, nebo sedí doma u počítače, a tak pomoci eliminovat negativní jevy a páchání trestné činnosti u mladých lidí. (Sak, 2000)

2.5.1 Perspektivy a problémy volného času

Reforma veřejné správy vytvořila mimo jiné nové podmínky a nároky na řízení a financování zařízení pro mimoškolní výchovu dětí a mládeže (DDM a ZUŠ), nestátních neziskových organizací (NNO), nadací, spolků apod. Nesporně došlo k tomu, aby se v lepší míře vytvářely podmínky a předpoklady pro jejich úspěšnou činnost a vytvořily se cesty pro vzájemnou komunikaci.

Na území kraje Vysočina pracuje více než 300 občanských sdružení a nestátních neziskových organizací, které se věnují oblasti volného času a sportu. Některá větší sdružení (Pionýr, Junák, ČSTV a další), která pracují na celostátní úrovni, mají zřízenou krajskou strukturu na úrovni okresních a krajských rad. Velké procento v celkovém počtu jsou však pouze místní sdružení s relativně malým počtem členů. Podíl ostatních menších organizací a místních sdružení na práci s dětmi a mládeží není rozhodně zanedbatelný.

I přes tyto skutečnosti vyplývá, že z celkového počtu dětí a mládeže se jen asi necelých 40% zúčastňuje oficiálních pravidelných, organizovaných a registrovaných volnočasových aktivit. Skupina neorganizované mládeže a dětí se dá rozdělit do dvou podskupin. První podskupinu tvoří děti, jejichž rodiče jsou natolik pracovně vytíženi, že jim nezbyvá čas na nic jiného, tedy ani na rodinu. Tyto děti se cítí osamělé, v lepším případě tráví svůj volný čas samotářsky u počítače či u televize, a uzavírají se do sebe. V horším případě, a ten je bohužel častější, si vybíjejí svoji aktivitu způsobem, který mnohdy hraničí se zákonem. Stávají se členy různých part či sekt (sprejeři, uživatelé psychotropních a omamných látek atd.) a pohybují se v prostředí, které ohrožuje jejich výchovu a deformuje jejich žebříček morálních hodnot. Tato mládež se nechce a nebude organizovaně bavit.

Druhá podskupina zahrnuje mládež ze sociálně slabých a dysfunkčních rodin. Rodiče této mládeže nemají dostatek finančních prostředků, aby mohli svým dětem platit členské příspěvky do organizací jako jsou Junák, Pionýr, Sokol nebo ČSTV.

V poslední době došlo v rámci celého kraje Vysočina, obcí a jimi zřizovaných organizací, NNO a dalších subjektů k rozšíření volnočasové nabídky mládeži, jako alternativy neúčelného trávení volného času s dostatečným množstvím možností jeho využití. Především smysluplné využití volného času je velmi důležitou nespécifickou primární prevencí sociálně patologických jevů, která má dostatečnou účinnost v dlouhodobém horizontu.

Na úrovni kraje Vysočina byla zpracována koncepce, která podporuje tyto cíle :

- zvýšení kvality sociálního prostředí s důrazem na rozvoj lidských zdrojů
- podpora rozvoje aktivit volného času s důrazem na stimulaci rozvoje mezinárodní kulturní spolupráce
- podpora rozvoje aktivit volného času s důrazem na vytváření a obnovu zařízení pro volný čas a formování občanské společnosti.

Ve svých důsledcích vedla tato skutečnost k nutnosti zabývat se narůstajícími sociálně patologickými jevy v naší společnosti, vznikajícími právě u mládeže a dětí realizujícími se jinak. Podíl systémově neorganizované mládeže převládá. Cílem tak nadále zůstává nabídnout dětem a mládeži, jež nemá zkušenosti s cíleným zhodnocováním svého volného času, kvalitní, věkově atraktivní a tvořivé možnosti využití volného času.

V oblasti působení na neorganizovanou mládež hrají velkou roli především nízkoprahová zařízení a kluby. Velkým pozitivem těchto organizací, které mohou mít velký vliv právě na nejvíce ohroženou neorganizovanou mládež, je anonymita, dobrovolnost a neexistence členských příspěvků. Významnou organizací, která zřizuje tato nízkoprahová zařízení, je Charita.

Celá řada organizací, nejen občanských sdružení, ale také škol a školských zařízení, nemá dostatek informací o možnostech čerpání finančních prostředků ze vzdělávacích programů EU ani o ostatních grantových titulech. Zkušenost s tvorbou projektů a grantovým systémem financování chybí většině organizací v kraji, nejen těm malým.

Vzhledem k neinformovanosti a v důsledku jisté neprozíravosti chybí většině školských zařízení, sdružením i jiným organizacím zkušenost s tvorbou projektů, které by uspěly ve výběrovém řízení. S uvedenými skutečnostmi souvisí nutnost informační a vzdělávací kampaně zaměřené na grantovou politiku.

V souvislosti se vznikem krajů je nutná spolupráce s obcemi v oblasti volnočasových aktivit a sportu. Úkolem kraje v této oblasti bude především metodická a odborná pomoc obcím ve zmíněné oblasti.

Zvláště v menších obcích, více než kdekoli jinde, dochází k prolínání veškerých volnočasových aktivit. V obcích více než ve městech vytvářejí volnočasové aktivity celkové pozitivní klima obce. Na druhou stranu se v obcích setkáváme s nedostatkem mládeže v pravidelných volnočasových aktivitách. Proto se v obcích rozvíjejí volnočasové aktivity spíše nepravidelné a spontánní.

Zde často dochází ke „konkurenčnímu boji“ jednotlivých organizací pracujících ve volném čase. Ve městech je situace odlišná. Často na obcích existují poradní orgány zastupitelstev v podobě komisí (komise pro volný čas, komise sportovní...). Mládež ve městech se v mnohem větší míře věnuje pravidelným volnočasovým aktivitám než děti a mládež v obcích.

Je třeba zopakovat, že volnočasové aktivity jsou vnímány jako jedna z nejdůležitějších a nejefektivnějších součástí prevence drogových závislostí, alkoholismu, kriminality a dalších negativních sociologických jevů. Hrají tak významnou úlohu v usměrňování agresivity u dětí a mládeže. Významnou měrou se podílejí na rozvoji sociálního vědomí a etického kodexu člověka právě v raném věku. Mnohým, zejména zdravotně postiženým a handicapovaným jedincům, napomáhají v úspěšné integraci do společenského života.

2.6 DÍLČÍ ZÁVĚR

Druhá kapitola je věnována sdružování mládeže ve vztahu k volnému času mladých lidí a vlivům společenských a profesních organizací na trávení volného času mládeže a jednotlivým institucím volnočasových aktivit, jejich činnosti a zaměření. Mezi zmíněné patří rodina jako primární instituce, Česká rada dětí a mládeže, jež má celorepublikovou působnost a jejíž činnost zastřešuje MŠMT a Mladí Vysočiny, které působí regionálně. V další části se věnuji i jednotlivým základním zařízením pro činnost mládeže ve volném čase, které sehrávají důležitou roli na trávení volného času.

Činnost sdružení mládeže je důležitou součástí v oblasti trávení volného času a zejména v oblasti eliminace negativních jevů u mladé generace. Velkým přínosem organizací mládeže v oblasti trávení volného času jsou životní pravidla hry, univerzální rozvoj osobnosti, široké spektrum činnosti a výrazný rozvoj kamarádství.

Další významnou institucí, která v poslední době klade velký důraz na volnočasové aktivity mládeže, jsou komise volnočasových aktivit při jednotlivých krajích. V poslední době došlo v rámci koordinace celého kraje, obcí a jimi zřizovaných organizací, NNO a dalších subjektů k rozšíření volnočasové nabídky mládeži, jako alternativy neúčelného trávení volného času s dostatečným množstvím možností jeho využití. Především smysluplné využití volného času je velmi důležitou nespécifickou primární prevencí sociálně patologických jevů, která má dostatečnou účinnost v dlouhodobém horizontu.

Sdružení mládeže jsou dostupná všem zájemcům i ze sociálně slabších rodin. Svoji činností a zaměřením plní funkci preventivní, sekundární, ale i terciální. Mají vzdělávací charakter, učí pravidlům slušného chování, empatii, respektování druhých. Zvláště v menších obcích, více než kdekoli jinde, dochází k prolínání veškerých volnočasových aktivit. V obcích více než ve městech vytvářejí volnočasové aktivity celkové pozitivní klima obce.

3 .VLIV ORGANIZACÍ A AKTIVIT NA ELIMINACI PATOLOGICKÝCH JEVŮ

3.1 SYSTÉM PREVENCE

Pojem prevence kriminality

Prevence kriminality je soubor nerepresivních opatření, tedy veškeré aktivity vyvíjené státními, veřejnoprávními i soukromoprávními subjekty směřujícími k předcházení páčání kriminality a jiné trestné činnosti, snižování obav z ní. Patří sem opatření, jejichž cílem či důsledky je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality a jejich následků, ať již prostřednictvím omezení kriminogenních příležitostí, nebo působením na potenciální pachatele a oběti trestných činů. Jedná se o opatření sociální prevence, včetně informování veřejnosti o možnostech ochrany před trestnou činností a pomoci obětem trestných činů.

Preventivní politika představuje ofenzivní strategii kontroly kriminality, jež spoléhá především na nerepresivní prostředky. Zabývá se eliminací sociálně patologických jevů a snižování motivů a příležitostí k páčání trestných činů.

Hlavní cíle prevence sociálně patologických jevů:

- snižování míry a závažnosti trestné činnosti
- minimalizace rizik a následné trestné činnosti
- zvyšování pocitu bezpečnosti občanů
- začlenění prevence kriminality do generelu rozvoje kraje a obcí

Specifické cíle:

Jsou realizovány postupně a dlouhodobě.

- součinnost řešení prevence kriminality ve městech
- tvorba specificky zaměřených a vnitřně provázaných preventivních programů
- vzdělávání pracovníků zabývajících se prevencí kriminality

(Vstupní analýza prevence kriminality kraje Vysočina březen 2004)

Protidrogová politika

Problematicke zneužívání drog a jiných návykových látek je věnována již několik let velká pozornost. Cílem protidrogových komisí a koordinátorů je ochrana společnosti před nežádoucími vlivy drog, podpora dětí, mladistvých, ale i dospělých před nabídkou ilegálních návykových látek, poznatky a informace vedoucí k tomu, aby každý jednatelce přijal osobní rozhodnutí pro život bez závislosti a v případě potřeby mu byla nabídnuta kvalitní poradenská, léčebná a resocializační pomoc.

„Za účinnou strategii směřující k řešení problémů užívání drog v České republice i v zemích EU je považován komplexní multidisciplinární a vyvážený přístup. Přístup, který vychází z celospolečenské, meziresortní, mezioborové a mezisektorové spolupráce a je postaven na rovnováze potlačované nabídky a snižování poptávky po drogách.“
(Vysočina – oficiální stránky krajského úřadu: Protidrogová politika)

Snižování poptávky – prevence

1. Primární prevence, která je zaměřena nejen na prevenci drog, ale i prvního setkání dětí a mládeže s drogami.
2. Harm reduction – je zaměřen na zvyšování dostupnosti a aktivity léčebné péče včetně minimalizace rizik spojených s užíváním drog a návykových látek.
3. Léčba a resocializace – je spektrum programů, služeb a léčby k abstinenci.
4. Potlačování nabídky – represe je souborem zákonných opatření a aktivit k potlačování nabídky drog.

Všechny tyto úseky se vzájemně ovlivňují a doplňují, proto musí být vyvážené.

(čerpáno z Vstupní analýza prevence kriminality kraje Vysočina 2004)

Časná intervence pro pedagogy

- Mnohdy se stane, že pedagog zjistí zhoršení prospěchu, má pocit, že není něco v pořádku, ale neví přesně co. Může se jednat o citový problém, vleklý rodinný konflikt, problémy s hazardní hrou nebo návykovými látkami i mnoho dalších problémů a jejich kombinací.
- Často bývá vhodné se žákem o samotě pohovořit. O řadě problémů se totiž lépe hovoří takto než před celou třídou. Často není jasné, jaké problémy vlastně žák nebo student má, a jde také o to, jeho pozici ve třídě a kolektivu zbytečně nezhoršovat.

- Je třeba informovat rodiče žáka a spolupracovat s nimi. Bylo by chybou vytvářet se žákem nebo studentem jakési tajné spojení proti rodičům a vážný problém před nimi tajit.
- Pokud je předpoklad, že rodina společně se školou nejsou schopny problém vyřešit, nebo jestliže pokusy o takové řešení selhaly, je třeba hledat další pomoc.
- Další postup ve vztahu k žákovi, který má problém s návykovými látkami, záleží na tom, zda on a rodiče přijmou doporučení školy, případně léčebného zařízení. Taková doporučení mohou zahrnovat např. změnu přátel a způsobu trávení volného času, přijetí nějaké formy léčby, zvýšený dohled ze strany rodičů apod. Škola by měla problémovému žáku nebo studentovi pomáhat.
- Zároveň ale musí vytvářet tlak k pozitivní změně a chránit spolužáky problémového dospívajícího.
- Škola by měla zveřejnit mezi žáky nebo studenty i rodiči jasný zákaz kouření a přinášení alkoholu a drog ve školním prostředí a na akcích, které škola pořádá a které může pořádat i celá řada dalších spolupracujících organizací dětí a mládeže. Uvedený zákaz by se měl soustavně prosazovat. Postihy za jeho porušení by měly být předem dané, citelné, ale nikoliv nepřiměřené. Škola by měla zorganizovat systematický preventivní program za aktivní účasti připravených vrstevníků (peer program), informovat žáky nebo studenty, kde hledat pomoc a vhodně informovat rodiče.
- Všichni pedagogičtí pracovníci školy by měli být alespoň rámcově informováni o krátké intervenci a preventivních aktivitách, které na škole probíhají. Měli by také znát pravidla týkající se návykových látek ve školním prostředí a to, jak postupovat v případě jejich porušení. (Valenta, 2006)

3.2 STRUKTURA PREVENCE

Primární prevence

Zahrnuje především výchovné, vzdělávací, volnočasové, osvětové a poradenské aktivity zaměřené zejména na nejširší veřejnost. Zvláštní pozornost je zaměřena na pozitivní ovlivňování zejména dětí a mládeže, a to využíváním volného času, možnosti sportovního vyžití, různé grantové programy na úrovni obce a krajů. Těžiště ovšem spočívá především v rodině, ve škole a lokálních společenstvích. Důležitou úlohu při prevenci mají i masmédiá. Rozhlas, tisk, televize – z toho převážně reklamní upoutávky.

Sekundární prevence

Zabývá se rizikovými jedinci a skupinami osob, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli trestné činnosti nebo jejími oběti. Sekundární prevence se zaměřuje též na sociálně patologické jevy například drogové a alkoholové závislosti, záškoláctví, gamblerství, povalečství, vandalismus, interetnické konflikty, dlouhodobá nezaměstnanost a jiné příčiny vedoucí k sociálně patologickým jevů dětí a mládeže.

Terciální prevence

Spočívá v resocializaci, čili začlenění sociálně patologicky narušených osob do běžného života občanů. Terciální prevence nabízí pomoc v podobě poradenství, pomoc při získávání bydlení. Osoby ve fázi terciální prevence mohou využít a využívají činnosti **Probační a mediační služby. Zřízená zákonem č. 257/2000 Sb.** S účinností od 1.1.2001 slouží jako systém alternativního řešení trestních věcí. Krom toho, že vykonává dohled nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným při alternativním trestu, který ukládá soud, pomáhá při vhodném řešení situace po ukončení výkonu trestu v integraci zpět do normálního života. Probační a mediační služba svojí činností plní i funkci preventivní.

Primárně preventivní programy pro eliminace sociálně patologických jevů:

- přednášky a diskuse ve škole s pedagogem
- přednášky a diskuse ve škole s externím přednášejícím
- sportovní akce, tématické výstavy
- brožury, publikace, letáky
- reklamy v televizi, rádiu
- diskusní pořady v televizi, rádiu
- filmy o kriminalitě, drogách a alkoholu
- osobní svědectví
- grantové programy se zaměřením na eliminaci těchto jevů

Situace v oblasti zneužívaných návykových látek v kraji Vysočina je v porovnání s ostatními kraji České republiky na relativně dobré úrovni. V rámci výsledků „Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) v regionálním pohledu“ rozšířené o Národní studii o užívání drog (NASUD), která proběhla na vybraném vzorku škol ČR v roce 2003 u mládeže ve věku 15 – 16 let, kraj Vysočina vyšel v mnoha ukazatelích velmi dobře. **V oblasti celoživotní prevalence (prevalence – míra výskytu) je zmiňován jako kraj, kde jsou drogy obecně nejméně užívány, společně s krajem Pardubickým a Zlínským. V oblasti celoživotní prevalence konopných látek, extáze, pervitinu a amfetaminu, heroinu a opiátů, alkoholu a pilulek se kraj Vysočina umístil vždy do desátého místa mezi kraji ČR co do počtu uživatelů těchto látek (pozn. - 1. místo – největší počet uživatelů). O poznání horší je však situace v užívání LSD a halucinogenů, kdy kraj Vysočina skončil na pomyslném žebříčku uživatelů této drogy na pátém až osmém místě, a vůbec nejhůře dopadl v užívání vysoce nebezpečných těkavých látek, kdy v oblasti celoživotní prevalence sledované skupiny mládeže, skončil na druhém místě v počtu uživatelů těchto látek, a prevalence za posledních 12 měsíců dokonce řadí Vysočinu na první místo v celé České republice.**

3.3 VÝZNAM A VLIV ORGANIZACÍ NA TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU MLÁDEŽE

Práce s mládeží je časově a organizačně náročná zejména pro vedoucí zájmových útvarů a kolektivy mladých v obcích a městech. V současnosti jde především o to získávat přitažlivými programy získávat děti a mladé lidi pro členství a činnost ve sdružení. Děti a mládež jsou významnou, specifickou součástí naší společnosti. Mládež nepochybně sehrává velmi důležitou roli v naší společnosti a zejména v jednotlivých místech a městech, kde mnohdy v organizace dětí a mládeže pomáhají spoluvytvářet společenský život v místě svého bydliště.

Zkušenosti ukazují, že činnost každého občanského sdružení pracujícího s dětmi a mládeží vytvoří prostor pro seberealizaci mladých lidí a pokud je činnost sdružení zajímavá a nápaditá, pak sehrává velmi důležitou roli v oblasti eliminace sociálně patologických jevů a v účelném využívání volného času mladých lidí.

Každá organizace musí reagovat na vyostřování rozporů uvnitř mladé generace (nezaměstnanost, negativní závislosti, k nimž se řadí také závislost počítačová, jednostranně konzumně zaměřené chování). Organizace a spolky v regionech se snaží rozvíjet mnohotvárnost a zvyšovat účinnost nabídek. V neposlední řadě zesiluje i výchovu mladých lidí k demokratickému občanství a poskytuje nové možnosti k jejich participaci na vlastních aktivitách v životě organizace, obce a města.

Podstatný vliv mají tyto organizace i na vytváření podmínek pro to, aby se mladí lidé naučili organizovat jednotlivé akce, aby si postupně vytvářeli kladný vztah ke svému místu bydliště a v neposlední řadě i konkrétní vliv v oblasti vytváření spolupráce s dalšími institucemi volnočasových aktivit, obecními úřady a základními školami.

Mládežnické organizace a spolky jsou jedinečné tím, že primárně slouží potřebám a zájmům mladých lidí a jejich reflexi. Poskytují také prostor, kde se mohou mladí lidé učit a zažít možnosti i obtíže účasti na společných rozhodnutích a činnostech s ostatními. Může jít o strukturované organizace nebo neformální skupiny mladých lidí. Mladí lidé mají možnost a právo k založení jejich vlastních organizací.

Základními prioritami jednotlivých organizací a spolků mládeže je zvyšovat prestiž mimoškolní výchovy ve společnosti a přispívat ke zlepšení podmínek pro dobrovolníky, kteří s mladými lidmi v jejich volném čase pracují.

Z mého pohledu jsou mimořádně důležitá tato zjištění :

- *skoro dvě třetiny rodičů pociťují jako velký problém nedostatek času pro výchovu mládeže*
- *rodiče mají velkou obavu z toho, jaká „parta“ nakonec rozhodne o dospívání jejich dítěte a tím mnohdy i o celém dalším směřování jejich života*

Pozitivně se projevily vliv organizací mládeže a dalších profesních spolků zejména v těchto oblastech utváření :

- ✓ **Životních pravidel hry** : čím dál tím více mladých lidí v naší společnosti vyrůstá v prostředí, v němž prakticky neexistují jasné hodnoty týkající se mravního jednání, v této situaci i pouhý organizační řád, přesvědčení, že se má hrát poctivě, že víc než můj osobní úspěch je úspěch společný, může pomoci mladým lidem, aby si přece jenom našli šanci orientovat ve světě dobra a zla.
- ✓ **Univerzálního rozvoje osobnosti** : typické organizace mládeže rozvíjejí mladého člověka ve všech dimenzích jeho bytí : tělesné, duševní, mravní, společenské, ale i duchovní.
- ✓ **Širokého spektra činností** : na rozdíl od výkonově zaměřených aktivit tvoří náplň činností tradičních organizací velice pestrá škála činností, u nichž není v první řadě rozhodující nejlepší výsledek, nýbrž samotná radost z činnosti uprostřed kamarádů.
- ✓ **Opravdových zážitků** : na rozdíl od těch virtuálních, pokud mladí lidé, zejména ve městě, včas nezažijí nevtíravou krásu doteku skutečné reality, výrazně tím vzroste jejich šance, že se už nikdy nestanou otroky světa iluzí.

- ✓ Významu kamarádství : naprosto rozhodující skutečnost, která objektivně i subjektivně určuje svět mladých lidí, je kvalita a úspěch jejich kamarádství

3.4 DÍLČÍ ZÁVĚR

V současné době aktivity volného času a činnost organizací mládeže stále častěji překračují hranice tradičního vymezení výchovy a vzdělávání mladých lidí a vstupují do dalších oblastí jejich života.

Účinné výchovné zhodnocování volného času mladými lidmi a jejich okolím je účinnou prevencí sociálně patologických jevů. Toto je jen malá část toho, co se týká problémů v otázce eliminace patologických jevů. Tuto oblast nelze plně obsáhnout, neboť sociálně patologické jevy a problémy jsou velice rozsáhlé téma. Přesto jsem se snažil nastínit tento problém, protože o něm nelze mlčet, a který se určitým způsobem dotýká nás všech.

Tato kapitola se dotýká problematiky systému prevence a hlavních cílů při eliminaci patologických jevů, prevence kriminality s následnou péčí a dále i problematikou vlivu společenských a profesních organizací na mladé lidi a na trávení jejich volného času.

Mládežnické organizace a spolky jsou jedinečné tím, že jsou primárně zaměřeny na službu, která odpovídá potřebám a zájmům mladých lidí, a na jejich reflexi. Poskytují také prostor, kde se mohou mladí lidé učit a zažít možnosti i obtíže účasti na společných rozhodnutích a činnostech s ostatními. Může jít o strukturované organizace nebo neformální skupiny mladých lidí. Mladí lidé mají možnost a právo k založení svých vlastních organizací.

4. ZÁVĚR

Bakalářská práce na téma *Mládež a volný čas* je rozdělena do tří základních kapitol a věnuje se volnočasovým aktivitám mladých lidí v návaznosti na činnost společenských, profesních a občanských sdružení mládeže.

Volný čas je základním prvkem zdravého životního stylu a tedy i prevence sociálně patologických jevů u mládeže. Osvojení si stereotypu a potřeby aktivního využití volného času je dáno tím, jak je k aktivní formě odpočinku přístupováno v rodině, ve škole, ale i v společenských, profesních a občanských sdružení mládeže. Současný vývoj aktivit mládeže realizovaných ve volném čase, není příliš pozitivní. Prohlubuje se spíše jejich pasivita, konzumnost a nenáročnost aktivit. Kvalita takového trávení volného času je velmi nízká, uvedené aktivity lze charakterizovat spíše jako ubíjení času než jeho naplňování.

Zkušenosti ukazují, že činnost každého občanského sdružení pracujícího s dětmi a mládeží vytváří prostor pro seberealizaci mladých lidí a pokud je činnost sdružení zajímavá a nápaditá, pak sehrává velmi důležitou roli v oblasti eliminace sociálně patologických jevů a v účelném využívání volného času mladých lidí. Organizace také svojí nabídkou činnosti posilují pozitivní postoje mládeže v oblasti trávení volného času.

Shrneme-li poznatky o volném čase, dojdeme k závěru, že jeho efektivní využívání by mělo být nezbytnou součástí moderní společnosti a života každého jedince, především dětí a mladých lidí .

Obsah mé bakalářské práce dokazuje, že skoro dvě třetiny rodičů pocítují jako velký problém nedostatek času na svoje děti. Více než polovina rodičů má také obavu z toho, jaká „parta“ nakonec rozhodne o dospívání jejich dítěte a tím mnohdy i o celém dalším směřování jejich života. Patrná je také poměrně velká obava z vlivu médií, šikany a agrese. Na druhém konci, poněkud překvapivě, stojí problémy se zneužíváním drog.

Právě ve světle tohoto zjištění se jeví jako velmi důležité smysluplné využívání volného času u mládeže. Formování mládeže ve volném čase může být zásadním momentem při jejich výchově. Jak je vidět, na poli volnočasových aktivit působí velké množství jednotlivých subjektů, které ovlivňují téměř 90% dětí a mladých lidí. Otázkou zůstává, nakolik tyto zájmové aktivity (zejména na školách, DDM nebo uměleckých školách) ovlivňují jejich výchovu, nebo zda se jedná pouze o vyplnění volného času

bez dlouhodobějšího významu. Ze mých osobních zjištění také vyplývá, že mládež dává v poslední době přednost spíše aktivitám jednorázovějšího charakteru před aktivitami pravidelnými a dlouhodobými, které právě organizují profesní spolky a občanská sdružení mládeže.

Činnost sdružení mládeže je důležitou součástí v oblasti trávení volného času a zejména v oblasti eliminace negativních jevů u mladé generace. Velkým přínosem organizací mládeže v oblasti trávení volného času jsou životní pravidla hry, univerzální rozvoj osobnosti, široké spektrum činnosti a výrazný rozvoj kamarádství. Zábavná činnost organizací kompenzuje duševní napětí a přispívá k rozvoji osobnosti. Přispívá k zapojení mladých lidí do společensky prospěšných aktivit a podílí se na participačních aktivitách mládeže.

Další významným subjektem, který v poslední době klade velký důraz na volnočasové aktivity mládeže, jsou komise volnočasových aktivit při jednotlivých krajích. V poslední době došlo v rámci koordinace celého kraje, obcí a jimi zřizovaných organizací, NNO a dalších subjektů k rozšíření volnočasové nabídky mládeži, jako alternativu neúčelného trávení volného času dostatečné množství možností jeho využití.

Konečným cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, jaký vliv mají společenské, profesní organizace a občanské sdružení na trávení volného času mládeže a zda nabídka volnočasových aktivit pro tuto věkovou kategorii je vyhovující. Na základě mého šetření si myslím, že tyto organizace mají podstatný vliv na trávení volného času organizované, ale i neorganizované mládeže.

Zkušenosti z jednotlivých míst dokazují, že v místech kde dobře fungují organizace mládeže, je podstatně nižší trestná činnost a činnost se promítá i do eliminace patologických jevů u mladých lidí. Nabídka jednotlivých činností v oblasti trávení volného času je podstatně pestřejší ve městech než na vesnicích. Na obcích si mladí lidé o to více považují činnosti organizací a také se na vlastní činnosti daleko více podílejí. Přetrvávajícím problémem možné spolupráce neziskového sektoru v oblasti volnočasových aktivit je existující rivalita organizací podobného zaměření, která je patrná zejména v oblasti sportu.

Na účelné trávení volného času mládeže má podstatný vliv i koncepční činnost jednotlivých krajských úřadů a zejména pak oddělení mládeže a tělovýchovy kraje Vysočina.

To zpracovalo v poslední době ucelenou Konceptci činnosti v oblasti využívání volného času dětí a mládeže. Iniciuje další státní i nestátní subjekty k rozšíření vlivu v této důležité oblasti a k vytváření materiálních a finančních podmínek pro činnost organizací mládeže.

Na základě konečných zjištění, která vyplývají z mé bakalářské práce, je v oblasti volného času mládeže nutné řešit :

- **Prostřednictvím grantových programů nastavit podmínky pro cílenou a efektivní podporu koncepční celoroční práce s dětmi a mládeží.**
- **Vytvářet pracovní skupiny pro protidrogovou politiku a zmapovat potřeby v oblasti primární prevence s určením priorit.**
- **Ve spolupráci s Parlamenty dětí a mládeže vstupovat do jednání s obecními a městskými úřady o možnostech participace dětí a mládeže.**
- **Uvést do praxe standardy primární prevence společensky nežádoucích jevů.**
- **V návaznosti na připravovaný zákon o mládeži se podílet na vytvoření efektivního systému vzdělávání pro organizátory volnočasových aktivit.**
- **Organizovat semináře pro ředitele a pedagogy a další zájemce s cílem zvýšit jejich informovanost o možnostech grantových programů a docílit tak lepšího financování volnočasových aktivit ve školách.**
- **Vytvořit systém akreditací programů primární prevence společensky nežádoucích jevů.**

V samotném závěru bakalářské práce lze konstatovat, že cíl práce (vliv organizací mládeže na účelné trávení volného času mladých lidí) byl splněn. Celkový pohled na danou problematiku byl však limitován nejen časově, ale především omezeným rozsahem práce tohoto typu.

RESUMÉ

Bakalářská práce, kterou máte právě v rukou, byla zaměřena na oblast využití volného času mládeže. Celou práci jsem soustředil do tří kapitol.

První kapitola je věnována výchově, volnému času a pedagogice volného času. K plnému osobnímu a společenskému rozvoji jedince přispívá řada výchovně vzdělávacích činitelů. Výchova je komplexní (dlouhodobý) proces vzájemné interakce mezi vychovatelem a vychovávaným, během něhož si oba osvojují řadu dovedností, metod i postojů směřujících ke schopnosti být zralým dospělým člověkem.

Druhá kapitola je věnována sdružování mládeže ve vztahu k volnému času mladých lidí a vlivům společenských a profesních organizací na trávení volného času mládeže a jednotlivým institucím volnočasových aktivit, jejich činnosti a zaměření.

Ve třetí kapitole se věnuji především vztahu smysluplného využití volného času jako primární prevence sociálně patologických jevů a která má dostatečnou účinnost v dlouhodobém horizontu práce občanských sdružení mládeže. V kapitole se dočtete o prevenci sociálně patologických jevů, systému a struktuře prevence sociálně patologických jevů.

ANOTACE

Bakalářská práce, jak napovídá název, se zaměřuje na oblast využití volného času mladých lidí. Podstatná část práce je věnována jednotlivým institucím a zařízením volnočasových aktivit a vlivu organizací mládeže na účelné trávení jejich volného času.

Klíčová slova:

Volný čas, volnočasové instituce, mládežnické, profesní organizace, občanská sdružení, zařízení volného času, vzdělávání dobrovolníků výchova, pedagogika volného času, osobnost, rozvoj osobnosti, sociálně patologické jevy, prevence, zájmová činnost.

ANNOTATION

The Bachelor's thesis, as indicated by its designation, is aimed at the field of utilization of young people's spare time. Essential part of the thesis deals with single spare-time institutions and facilities and influence of youth organizations on rational spare time spending.

Key words:

Spare time, spare-time institutions, youth, professional organizations, civil associations, spare-time facilities, volunteer education, upbringing, spare-time pedagogy, personality, personality development, sociopathological phenomena, prevention, spare-time activity.

LITERATURA

- HOFBAUER, B. Děti mládež a volný čas. 1. vyd. Praha: Portál, 2004.
Časopis ČRDM – Archa, ročník 2000 – 2006
Koncepte volnočasových aktivit kraje Vysočina na roky 2005 – 2008.
- SAK, P. Proměny české mládeže. 1. vyd. Praha : Petrklíč, 2000
- SPOUSTA, V. Teoretické základy výchovy ve volném čase. 1. vyd. Brno : MU, 1994
- KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. Člověk - prostředí – výchova. Brno: Paido, 2001.
- VALENTA, J. Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi.
1. vyd. Kladno: AISIS, 2006
- MATĚJÍČEK, Z. Po dobrém, nebo po zlém? 5. vyd. Praha: Portál, 2000.
Stanovy a dlouhodobá koncepte činnosti Koordinačního centra MLÁDÍ VYSOČINY
- PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOUFBAUER, B., HRDLIČKOVÁ, V., PAVLÍKOVÁ, A., Pedagogika volného času. 1 vyd. Praha: Portál, 1999.
- PRŮCHA, J., Přehled pedagogiky. 1. vyd. Praha: Portál 2000.
- VORLLÍČEK, CH. Úvod do teorie výchovy. 1. vyd. Praha: SPN, 1984.
Vstupní analýza prevence kriminality kraje Vysočina 2004.
- DEBBASCH, CH. Neziskové organizace. 1. vyd. Praha : Victoria Publishing, 1995.
- HOLEC, O. a kol. Instruktorový slabikář. Lipnice : Prázdninová škola Lipnice, 1994.
- www.msmt.cz/c_onzuphp
- www.idm.msmt.cz/c_pp_pn.php
- www.msmt.cz/Article/Show ArticlePrint asp?PRN=trueARI=101650
- www.crdm.cz/viee.php

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Příloha č. 1 SWOT analýza kraje Vysočina, která charakterizuje silné a slabé stránky v oblasti volnočasových aktivit dětí a mládeže

Příloha č. 2 Cíle a alternativy naplňující SWOT analýzu kraje Vysočina

Příloha č. 3 Vývoj kriminality v kraji Vysočina a v jednotlivých okresech kraje Vysočina

Příloha č. 4 Přehled občanských sdružení s krajskou a okresní působností v kraji Vysočina

(čerpáno ze Zprávy o činnosti komise volnočasových aktivit rady kraje Vysočina a z Koncepce rozvoje volnočasových aktivit a sportu kraje Vysočina)

Příloha č. 5 Fotodokumentace z činnosti Základních kolektivů a Koordinačního centra MLÁDÍ VYSOČINY

(čerpáno ze soukromého archivu)

Příloha č. 6 Ukázka časopisu České rady dětí a mládeže, který dostal název ARCHA

(čerpáno z vlastního archivu)

SWOT ANALÝZA KRAJE VYSOČINA

S – silné stránky	W – slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> • široká nabídka volnočasových a sportovních aktivit • pestrost a rozmanitost služeb a činností organizací, které působí v této oblasti • existence rozsáhlé sítě neziskového sektoru • existence sítě DDM a středisek volného času • stabilní síť sportovních zařízení • solidní vybavení sportovišť pro širší veřejnost • existence metodických pokynů a strategie MŠMT v oblasti prevence • existence sítě metodiků prevence na školách a školských zařízeních • vstřícný postoj okresních metodiků prevence k problematice v rámci regionální spolupráce • relativně nízká kriminalita mládeže • předstih kraje Vysočina v interkulturních aktivitách před ostatními regiony • dobrá úroveň okresních a krajských kol soutěží • rozsáhlé možnosti grantových programů různých vyhlášovateli 	<ul style="list-style-type: none"> • nedostatečná informovanost o nabídce volnočasových a sportovních aktivit v kraji • značné rozdíly (materiální, prostorové, finanční atd.) mezi malými místními sdruženími a velkými celostátními organizacemi • nevyváženost prevence a represe • nedostatečná aktivita škol v práci s dětmi a mládeží v mimoškolní době a sociální klima škol • nedostatečná provázanost činnosti státních, komunálních a ostatních subjektů působících v oblasti volnočasových aktivit • málo příležitostí k využití volného času pro minority • nerovnoměrné postavení školních klubů a DDM • nedostatečný systém vzdělávání organizátorů volnočasových aktivit včetně metodiků prevence • pozdní schválení rozpočtu (státního i krajského) • nedostatečné využití nabídky grantových programů
O – příležitosti	T – ohrožení
<ul style="list-style-type: none"> • vytvoření dlouhodobé koncepce volnočasových aktivit a sportu • vytvoření organizačních a legislativních podmínek pro činnost kraje při podpoře sdružení • využití existující kapacity sportovních zařízení pro zvýšení nabídky sportovních aktivit • možnost systematického vzdělávání organizátorů volného času včetně metodiků prevence • možnost realizace preventivních programů na školách a školských zařízeních v návaznosti na metodické pokyny MŠMT • rozsáhlejší začlenění škol do systému nabídky volnočasových a sportovních aktivit • informovanost široké veřejnosti o volnočasových a sportovních aktivitách • zapojení veřejnosti do problematiky volného času • lepší informovanost o možnostech zahraniční spolupráce • rozšíření evropské dimenze a interkulturního chápání ve školských zřízeních v kraji • změna atmosféry škol • v důsledku správné motivace možné pozitivní naladění obyvatelstva pro vstup do EU a zvýšení připravenosti obyvatelstva na vstup do EU • vytvoření zcela nového pozitivního image kraje v této oblasti z pohledu občanů • celkový vliv na mnohostranný rozvoj mladé generace, motivace a aktivní přístup dorůstající generace k životu • možnost grantového pořádání krajských kol soutěží • vytvoření stabilního grantového systému kraje • příprava na přechod kompetencí na pověřené obce 	<ul style="list-style-type: none"> • špatný informační tok – MŠMT (IDM MŠMT) – KrÚ – sdružení • vzhledem k velkému počtu sdružení a škol je obtížný přímý kontakt s nimi • neexistence krajského protidrogového koordinátora a krajské protidrogové komise • podcenění významu a okrajové vnímání volnočasových aktivit • nedostatek finančních prostředků na volnočasové a sportovní aktivity a prostorové problémy jednotlivých organizací • nezájem médií o pozitivní dění v oblasti mimoškolních aktivit • nerespektování hodnot minorit • malý zájem rodičů o volnočasové aktivity • dopad výchovy v dysfunkčních rodinách • negativní dopad vlivu médií na mládež • tolerantní přístup společnosti k určitým návykovým látkám (tabák, alkohol, OPL) • nárůst negativních jevů – hrací automaty, sprejství, agresivní fandovství, rasismus, xenofobie, šikana, brutalita k slabším • zhoršení podmínek pro volnočasové aktivity v menších obcích v souvislosti se zánikem malotřídních škol • jednotlivé organizace si neuvědomují „blízkost“ vstupu ČR do EU a budou nepřipraveni na společenské změny • nepřipravenost pedagogické a studentské veřejnosti, při vstupu do EU • zánik subjektů, pracujících s dětmi a mládeží • zánik některých krajských soutěží z důvodů nedostatku finančních prostředků • odliv mladé generace z regionu

CÍLE A AKTIVITY NAPLŇUJÍCÍ SWOT ANALÝZU

Uvedené cíle i aktivity vycházejí ze SWOT analýzy. Maximální snaha o naplnění těchto cílů povede k minimalizaci uvedených slabých stránek a ohrožení, podporu silných stránek a posilování příležitostí.

Krátkodobé cíle a aktivity

Podporující silné stránky

- monitoring grantových programů vyhlašovaných nejen státem, ale především EU zaměřených na oblast mládeže a činnost občanských spolků a sdružení a jejich následné zveřejňování na webové stránky kraje
- pravidelné informování veřejnosti o soutěžích prostřednictvím webových stránek kraje Vysočina – kalendář krajských soutěží, výsledkové listiny krajských soutěží a úspěchy v ústředních či mezinárodních kolech soutěží
- ve spolupráci s odborem informatiky a ostatními odbory vytvoření a zpřístupnění databáze NNO veřejnosti na webových stránkách kraje a umožnění jednotlivým organizacím vlastní aktualizaci dat uvedených o jejich organizaci v databázi
- pověřit organizací okresních kol soutěží a přehlídek vybraných MŠMT domy dětí a mládeže a základní umělecké školy ve vybraných městech kraje Vysočina, což zajistí bezproblémovou distribuci materiálů k soutěžím nižším článkům (organizátoři školních kol), nižší finančních náklady a větší přehled o průběhu soutěží v kraji
- každoročně vyhlašovat výběrové řízení na organizátory a krajských kol soutěží a přehlídek (poprvé pro rok 2003) a grantovým způsobem rozdělovat finanční prostředky MŠMT. Zprůhlednit tak rozdělování finančních prostředků, umožnit školám aktivní zapojení do organizace soutěží, zvýšení kvality soutěží a zájmu pedagogických pracovníků i studentů o ně
- spolupráce s MŠMT na při vzniku nové vyhlášky o soutěžích a přehlídkách
- pořádat semináře pro ředitele škol a školských zařízení zaměřené na informace o situaci v regionu a na potřebu změn v atmosféře jednotlivých škol (např. projekt Zdravá škola, atd.)
- sledovat naplňování minimálních preventivních programů na školách a napomáhat jejich realizaci
- pokračovat v provádění pravidelného monitorování situace v oblasti sociálně patologických jevů v regionu
- zachovat stávající systém koordinace postupů na bázi spolupráce subjektů i participujících organizací v rámci prevence (pravidelná jednání krajského koordinátora s metodiky prevence, protidrogovými koordinátory, školními preventisty, ČŠI, atd.)

Posilující příležitosti

- vytvoření dlouhodobé koncepce volnočasových aktivit a sportu ve spolupráci se všemi dotčenými subjekty
- spolupráce s ostatními odbory KrÚ, MŠMT, pověřenými obcemi a dalšími institucemi na vytváření podmínek pro přidělování grantů a dotací občanským sdružením a dalším žadatelům
- poskytování informací NNO o kurzech, seminářích, grantech prostřednictvím setkání (vzájemných výměn zkušeností), tiskových zpráv, webových stránek atd.
- výměna zkušeností při pravidelných celostátních setkáních pracovníků oddělení mládeže a sportu jednotlivých krajů
- podíl kraje na organizaci pravidelných výměn zkušeností vedoucích NNO v oblasti dětí a mládeže (např. RVVZ VYSOČINA – každoročně přelom února a března, Poradní kolegium komise volnočasových aktivit – každoročně v listopadu)
- podpora realizace preventivních programů na školách a školských zařízeních v návaznosti na metodické pokyny MŠMT (například grantový systém)
- ve spolupráci s obcemi podpora školních klubů a využití sportovních kapacit škol v době mimo vyučování
- informování veřejnosti o volnočasových aktivitách prostřednictvím webových stránek kraje Vysočina - kalendář akcí pro veřejnost a krajských soutěží
- vzájemná kooperace pracovníků jednotlivých odborů kraje zodpovědných za NNO v daném resortu a pravidelná setkání těchto pracovníků
- finančně i morálně podporovat soustředění úspěšných řešitelů krajských kol pro přípravu na další postupová kola (celostátní, mezinárodní)
- každoročně na konci školního roku uspořádat slavnostní setkání vítězů krajských kol soutěží s představiteli krajské samosprávy a ocenění úspěšných řešitelů celostátních a mezinárodních soutěží
- pravidelné vyhlášení grantových programů z Fondu Vysočiny v oblasti volnočasových aktivit a sportu
- spolupracovat s MŠMT v oblasti grantové politiky a maximálně podporovat převod finančních prostředků, určených na grantové tituly pro místní a regionální NNO, a kompetencí na kraje
- uskutečnění pracovní cesty do Rakouska (ve spolupráci s komisí volnočasových aktivit, sportovní komisí a výborem pro výchovu, vzdělávání a zaměstnanost) s cílem seznámit se situací v oblasti volnočasových aktivit a sportu na různých zařízeních v Rakousku

Eliminující slabé stránky

- navázání úzké spolupráce s komisí prevence kriminality
- v rámci grantových programů a ve spolupráci s ostatními odbory podporovat volnočasové aktivity pro zdravotně postižené a národnostní menšiny a především podporovat jejich integraci do volnočasových aktivit se zdravými dětmi
- v rámci příprav Dlouhodobého záměru vzdělávání nastavit strategii zřizovatelských funkcí vůči DDM a ZUŠ

- podporovat školní kluby (sportovní, umělecké, aj.) v jejich aktivitách pro děti a mládež v mimoškolní době, podněcovat vznik dalších klubů a rozšíření nabídky činností pro děti a mládež z širšího okolí (nejen pro žáky či studenty školy při níž školní klub funguje)
- zároveň s předchozím bodem usilovat v rámci dlouhodobého záměru vzdělávání o nastavení rovných podmínek pro DDM a školní kluby
- vytvoření systému vzdělávání krajských školních koordinátorů prevence a metodiků prevence
- příprava a organizování seminářů a kurzů o fundraisingu pro předkladatele projektů
- pořádání a účast na vzdělávacích akcích zaměřených na podporu programů EU a šíření informovanosti a veřejného vědomí.
- informování veřejnosti o grantových programech Fondu Vysočiny, grantových programech dalších vyhlášovateli a dalších možnostech financování prostřednictvím webových stránek kraje a prostřednictvím pravidelných setkávání a konzultací s představiteli NNO

Minimalizující ohrožení

- nutnost vytvoření místa krajského protidrogového koordinátora při KrÚ a krajské protidrogové komise, které by mělo korespondovat s vládou schválenou Národní strategií protidrogové politiky na období 2001-2004 (usnesení vlády č.1045 z 23. října 2000)
- získání aktuálních informací o NNO v kraji Vysočina, průběžné mapování situace na poli NNO v kraji, navázání přímého kontaktu s co největším množstvím organizací, získání důvěry NNO v samosprávu kraje, vzájemná spolupráce na rozvoji kraje
- zajistit pravidelnou informovanost škol a přístup k aktuálním metodickým pokynům a strategiím MŠMT v oblasti prevence
- zajišťování informačních toků mezi školami, krajem a agenturami zajišťujícími granty a programy EU
- snaha o finanční a morální podporu krajské střešní organizace NNO pracujících s dětmi a mládeží (základní podmínkou je její funkčnost, partnerství vůči kraji a její reprezentativnost)
- navázání spolupráce s regionálními novinami a rozhlasem. Pokusit se prosadit častější zveřejňování o pozitivním dění v oblasti mimoškolních aktivit

Střednědobé cíle a aktivity

Podporující silné stránky

- podpora mládežnických organizací v jejich zájmu pravidelně informovat o činnosti, široké nabídce mimoškolního vzdělávání a zveřejňování jejich zkušeností, důležité dokumentace, prezentace výsledků atd.
- zajišťování poradenské a metodické činnosti v odborných agendách programů a grantů, (např. asistence při náročném sestavování aplikačních forem žádostí a vlastním obsahem projektů)

Posilující příležitosti

- pravidelné aktualizace dlouhodobé koncepce volnočasových aktivit a sportu
- vytvoření systému vzdělávání pro organizátory volnočasových aktivit
- rozšíření systému vzdělávání metodiků prevence v rámci Národních vzdělávacích osnov
- vést dialog se sociálními partnery, politiky a odborníky o uznání mimoškolního vzdělávání, spolu s nimi vyvíjet kvalitativní požadavky na zdokonalení nástrojů pro monitorování a hodnocení situace
- koordinace vzájemné spolupráce škol a školských zařízení v regionu v rámci získávání grantů EU

Eliminující slabé stránky

- koordinace neziskové a státní sféry při současném zvyšování nabídky volnočasových aktivit pro co nejširší okruh dětí a mládeže
- dosažení jednoznačného standardu při vzdělávání vedoucích a organizátorů volnočasových aktivit v návaznosti na připravovaný zákon o mládeži

Minimalizující ohrožení

- úzká spolupráce s MŠMT za účelem zajištění včasných a přesných informací pro NNO i organizátory soutěží a přehlídek v kraji Vysočina; poskytování informací a návrhů na zlepšení podmínek v oblasti volnočasových aktivit představitelům MŠMT při společných setkáních
- prosazení výhod (např. snížení úvazku na úroveň výchovného poradce) pro školní metodiky prevence
- podpora krajských soutěží, které nejsou dostatečně či vůbec podporovány z ministerstva (převážně kulturní a turistické akce)
- pravidelné vyhlašování grantových programů z Fondu Vysočiny do oblasti volného času a sportu
- pomocí informačních kampaní a konkrétních projektů zapojit do primární prevence co možná nejširší okruh veřejnosti, především rodiče (přijetí zodpovědnosti...)

Tabulka Kriminalita – srovnání počtu osob mladších 18ti let stíhaných a vyšetřovaných pro trestnou činnost v letech 2000 a 2001 a jejich podílu na celkovém počtu pachatelů

Kraj	Pachatelé celkem		Z toho pachatelé do 15ti let				
	počet		Počet		změna	tj. % z celkového počtu	
	2000	2001	2000	2001	v %	2000	2001
Praha	15 425	15 474	525	431	-17,9	3,4	2,8
Středočeský	12 797	12 469	688	862	25,3	5,4	6,9
Jihočeský	9 148	8 780	879	600	-31,7	9,6	6,8
Západočeský	12 258	11 320	866	848	-2,1	7,1	7,5
Severočeský	19 862	19 213	1 703	1 626	-4,5	8,6	8,5
Východočeský	12 973	12 649	978	1 023	4,6	7,5	8,1
Jihomoravský	20 334	20 894	1 210	1 468	21,3	6,0	7,0
Severomoravský	27 437	27 057	2 050	2 174	6,0	7,5	8,0
ČR	130 234	127 856	8 899	9 032	1,5	6,8	7,1

Pramen: Ministerstvo vnitra ČR

Tabulka Kriminalita – vývoj kriminality v jednotlivých okresech v letech 2000 a 2001

Okres	Rok 2000			Rok 2001		
	zjištěné	objasněné	objas. v %	zjištěné	objasněné	objas. v %
Havl. Brod	1 572	887	56,4	1 366	751	55,0
Jihlava	2 132	1 243	58,5	2 048	1 184	57,8

Pelhřimov	1 374	828	60,3	1 161	707	60,9
Třebíč	2 006	1 195	59,6	1 855	1 051	56,7
Žďár n. S.	2 239	1 221	54,5	2 005	1 239	61,8
CELKEM	9 323	5 374	57,9	8 435	4 932	58,4

Pramen: Ministerstvo vnitra ČR

PŘEHLED OBČANSKÝCH SDRUŽENÍ S KRAJSKOU A OKRESNÍ PŮSOBNOSTÍ

Turistika a táboření

Členění	Název
Okresní sdružení	Okresní rada Junáka Havl. Brod
	Okresní rada Junáka Jihlava
	Okresní rada Junáka Třebíč
	Okresní rada Junáka Pelhřimov
	Okresní rada Junáka Žďár n. S.
	Okresní rada Pionýra Pelhřimov
	Okresní rada Pionýra Havlíčkův Brod
	Okresní rada Pionýra Jihlava
	Okresní rada Pionýra Třebíč
	Okresní rada Pionýra Žďár nad Sázavou
	Klub esperanta a jiných světových jazyků Třebíč
	DODGE CITY, d. t . o.
	Krajská sdružení
Krajská rada Pionýra	
Krajská rada Asociace TOM	

Příroda

Členění	Název
Krajská sdružení	Český svaz ochránců přírody, ZO Velké Meziříčí
	Český svaz ochránců přírody Chýnovská jeskyně Pacov
	CHALOUPKY – středisko pro vzdělávání a výchovu v přírodě, o. p. s.
	Středisko ekologické výchovy MRAVENEK
	Hnutí Duha VYSOČINA

Kultura a umění

Členění	Název
Okresní sdružení	Dětský pěvecký sbor Zvoneček
	Pěvecké sdružení Campanula
	Taneční skupina Klub '80

Všeobecné

Členění	Název
Okresní sdružení	OKC JUVENA Jihlava ICM
	Koordinační centrum Mladí Vysočiny
	Okresní sdružení hasičů ČMS
	Okresní sdružení hasičů ČMS
	Sdružení hasičů ČMS
	Okresní sdružení hasičů ČMS

	OS ČSTV
	Klub přátel ODDM Třebíč
	Kolpingovo dílo ČR, Jihlava
Krajská sdružení	Oblastní charita Jihlava
	Kolpingovo dílo ČR
	Asociace debatních klubů

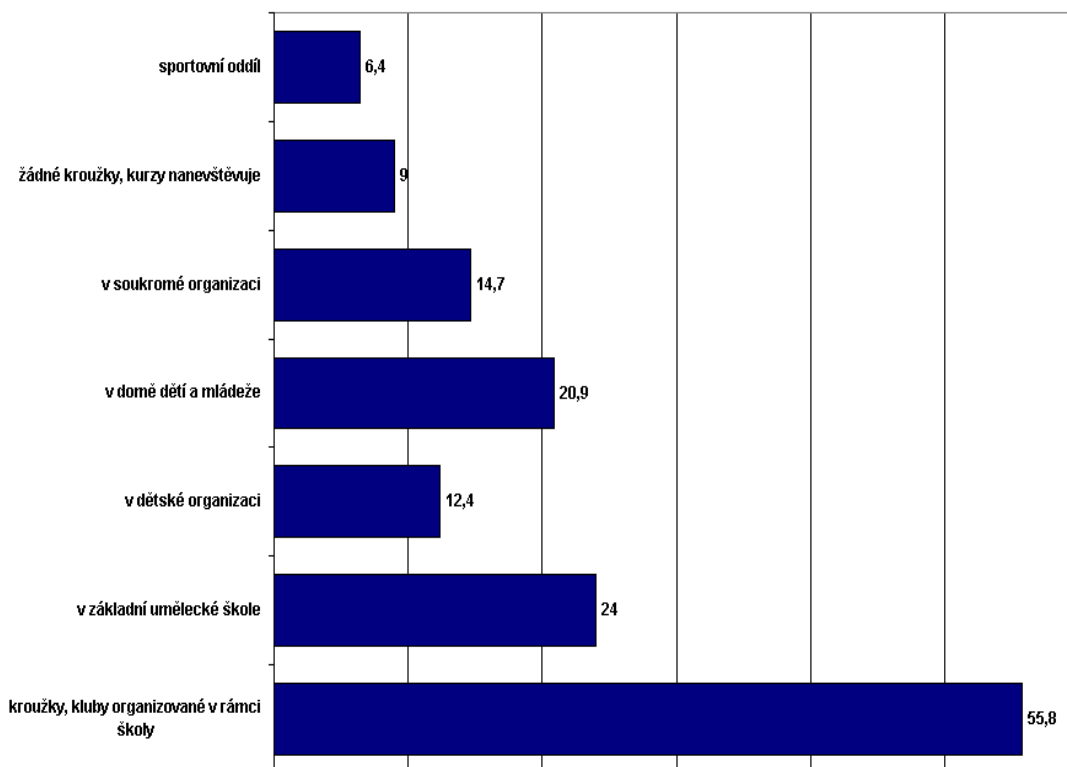
Sport

Členění	Název
Okresní sdružení	ROJIN-LIJANG škola prvků vnějších a vnitřních
	Sportovní oddíl dráhového golfu
	Okresní tenisový svaz Havlíčkův Brod
	OS ČSTV Jihlava
	OS ČSTV Žďár nad Sázavou
	OS ČSTV Třebíč
	OS ČSTV Havlíčkův Brod
	Klub českých turistů
	OASPV Havlíčkův Brod
	OASPV Jihlava
	OASPV Pelhřimov
	OASPV Třebíč
	OASPV Žďár nad Sázavou
	Okresní koleg. zákl.org.tech. sportů a činností
	AVZO-TSČ-ČR Územní kolegium -

	Pelhřimov
	AVZO-TSČ-ČR Územní kolegium – H. Brod
Krajská sdružení	Český svaz tělesné výchovy
	Česká asociace Sport pro všechny
	Asociace školních sportovních klubů
	Klub českých turistů
	Český střelecký svaz
	Asociace tělovýchovných jednot a sportovních klubů ČR
	Česká obec sokolská
	Sdružení tech. sportů a činností ČR
	Orel - křesťanská tělových. organizace
	Jezdecký klub Bertík
	AVZO-TSČ-ČR Krajské kolegium

PŘEHLED ZAŘÍZENÍ PRACUJÍCÍCH S NEORGANIZOVANÝMI DĚTMI A MLÁDEŽÍ V RÁMCI CHARIT KRAJE VYSOČINA

Název
Klubovna pro romské děti
Romské centrum – klub dětí a mládeže
Centrum prevence závislostí – Klub Zámek
Centrum prevence – klub Vrakbar
Komunitní centrum pro děti a mládež Spirála
Centrum prevence drogových závislostí a Klub volného času

Graf : V jakých institucích, organizacích tyto aktivity mládež navštěvuje? (zdroj – výzkum agentury MEDIAN)

Soutěžní odpoledne pro děti s rodinami

Setkání mladých 1998

Hod polničskou kolejnicí do
dálky 2006

Vystoupení country tanečního kroužku
BERUŠKY

Silvestrovský běh na lyžích 2005

Společensko - sportovní setkání klubů

Vychováváme naději pro budoucnost – není to zadarmo

Pavel Trantina, předseda České rady dětí a mládeže

Dobrý den, dámy a pánové, vážení kolegové, dovoďte, abych Vás pozdravil a oslovil jménem České rady dětí a mládeže, jež ve svých 85 členských organizacích sdružuje několik tisíc dobrovolníků, kteří pracují s dětmi a mládeží.

Na počátku nás proto krátce představím.

Kdo tedy jsme?

Česká rada dětí a mládeže je reprezentativní platformou sdružení dětí a mládeže v České republice. Vznikla v červenci 1998 z popudu známých sdružení dětí a mládeže – Junáka, Pionýra, Asociace turistických oddílů mládeže, YMCA, Folklorního sdružení, České tábornické unie a Asociace křesťanských sdružení mládeže - a dnes sdružuje 85 členských organizací, reprezentujících více než 200 tisíc individuálních členů.

Posláním ČRD M je podporovat v duchu „Úmluvy o právech dítěte“ oprávněné zájmy dětí a mládeže ve snaze napomáhat všestrannému rozvoji mladých lidí po stránce duchovní, duševní, tělesné a sociální. ČRD M plně respektuje svrchovanost a samostatnost všech svých členů a není jim žádným způsobem nadřizena. Podporuje činnost svých členů, zejména snahu o vytváření právních, hospodářských, společenských a kulturních podmínek vhodných pro jejich činnost. ČRD M zastupuje – tam, kde je svými členskými sdruženími pověřena - všechny své členy vůči domácím i zahraničním orgánům, organizacím a institucím.

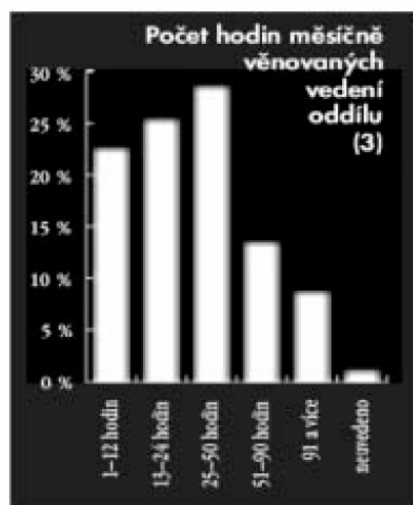
A co nabízíme?

Základní priority činnosti ČRD M vycházejí z jejího poslání: **zvyšovat prestiž mimoškolní výchovy ve společnosti a přispívat ke zlepšování podmínek pro dobrovolníky, kteří s dětmi a mládeží v jejich volném čase pracují.**

Konkrétně to především znamená:

- ovlivňování společnosti,
- ovlivňování legislativy,
- vydávání podpůrných metodických publikací
- informační činnost pro sdružení a jejich členy.

Ve svém příspěvku se budu věnovat především tomu, **jak vypadá typický dobrovolník ve sdružení dětí a mládeže, co jej motivuje, jaké má ke své dobrovolné práci podmínky, jak prospívá společnosti a jak ta jej odměňuje.** Budu si přitom vypomáhat zkušenostmi své domovské organizace – Junáka – svazu skautů a skautek ČR i dalších sdružení. A zaměřím se především na ty dobrovolníky, bez kterých by to nešlo a kteří jsou v mimoškolní výchově dětí a mládeže nevíce vidět – na **vedoucí dětských kolektivů.**

Jak tedy vypadá typický dobrovolný vedoucí dětského kolektivu?

Mnozí z nás si představí někoho jako Rikitana z Foglarových Hochů od Bobří řeky. A nebudou tak daleko od pravdy.

Podle interního výzkumu, který před cca 2 lety provedl Junák, je převažující charakteristikou typického vedoucího muž ve věku do 29 let, má středoškolské či vysokoškolské vzdělání, je zaměstnán nebo ještě studuje, v oddíle vyrostl od mala a prošel interním vzděláváním svého sdružení. Jen pro zajímavost – u skautů to znamená obsáhnout znalosti zvíci několika stran textu k vůdcovským zkouškám.

Proč náš dobrovolník s dětmi a mládeží pracuje?

Podle našeho průzkumu především proto, že je přesvědčen o prospěšnosti organizace a protože prostě rád pracuje s dětmi a mládeží... i když někdy to znamená něco na způsob krocení dravé zvěře.

Kolik času náš vedoucí průměrně své dobrovolné činnosti věnuje?

Jak můžete vidět z prvního grafu, v průměru je to asi 25 hodin měsíčně.

Co takovému vedoucímu nejvíce chybí?

Z dalšího grafu vidíme, že nejmarkantnější jsou dvě věci – finance a materiální zabezpečení činnosti a dostatek času. Podstatně méně, ale přece, pak více dětí či/a jejich vytrvalost, pomoc, důvěra a spolupráce a důvěra rodičů, prostory pro činnost (klubovny), nadšení a optimismus, uznání okolí atd.

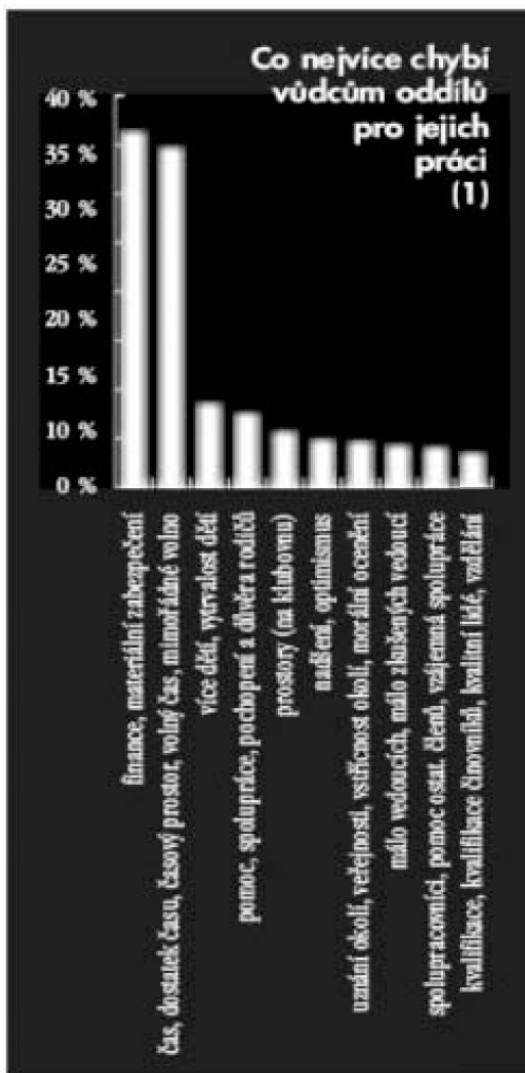
Co mladého dobrovolného vedoucího při činnosti ovlivňuje?

Je to především prostředí, v němž působí, a společenské postavení, dále legislativa, finance a materiální zabezpečení, požadavky jeho organizace a její podpora, ať už metodická, finanční či materiální.

Podívejme se nyní na tyto čtyři zásadní faktory trochu podrobněji. A začneme tím **společenským postavením**. Z jiného průzkumu, jež Junák provedl s jednou renomovanou výzkumnou agenturou, vyplynulo, že moc vysoko si dobrovolný vedoucí dětského kolektivu nestojí. Ve srovnání s jinými typy osob, kteří se podílejí (či mohou podílet) na výchově dětí a mladých lidí, skončil náš vedoucí jen těsně před posledním farářem.

I proto je jedním ze základních cílů České rady dětí a mládeže tuto prestiž pozdvihnout. Dobrovolní vedoucí si společenské uznání plně zaslouží.

Legislativa pro dobrovolné aktivity s dětmi a mládeží je v České republice v současnosti pouze represivní a stále se zpřísnující. Vždyť posuďte sami, co by měl vedoucí znát a čemu by se měl přizpůsobit, když chystá například tábor. Do výčtu patří například Zákon o ochraně veřejného zdraví, periodicky aktualizovaná a „utahovaná“ Hygienická vyhláška, vyhláška o stravování atd. Nedivme se, že naše legislativní prostředí dobrovolníky spíše odrazuje, než aby je přivádělo v houfech k dobrovolné práci. Ostatně na tisíce dobrovolníků – členů sdružení dětí a mládeže se nevztahuje ani zákon o dobrovolníkovi – jeho konstrukce pomůže jen několika desítkám osob, které jsou coby nečlenové vyslány dobrovolničit někam jinam, mimo případnou vlastní organizaci. Výrazná snaha ČRD a MČRD zákon ovlivnit do přijatelné podoby během jeho příprav a projednávání v Parlamentu ČR neuspěla. S jistou nadějí stále hledíme na připravovaný zákon o práci s dětmi a mládeží, ten však i nadále zní vůči dobrovolníkům spíše dalším represivním tónem.

Prestiž oddílového vedoucího

